

Anna Mullo

Päiväkodit tukemassa lasten sosiaalisia taitoja ja sosiaalista kehitystä

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Anna Mullo

Työn nimi: Päiväkodit tukemassa lasten sosiaalisia taitoja ja sosiaalista kehitystä

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 63

Liitteiden lukumäärä: 1

Työni tarkoituksena oli tutkia, millaisia sosiaalisia taitoja päiväkotikäisillä lapsilla on sekä kuinka ne päiväkodissa ilmenevät. Toinen tutkimuskysymykseni miettii, miten kyseisiä sosiaalisia taitoja voidaan tukea. Lisäksi halusin, että haastateltavat miettivät kehittämisenäkökulmasta kuinka sosiaalisia taitoja voitaisiin kehittää paremmin kuin miten sosiaalisia taitoja tällä hetkellä päiväkodissa kehitetään. Teoreettisessa viitekehityksessä tarkastellaan asiaa sosiaalisuudesta ja sen eri muodoista, varhaiskasvatuksen ja päiväkodin merkityksestä sosiaalisten taitojen kehittämiseen sekä erilaisista menetelmistä, jolla päiväkodit pyrkivät vaikuttamaan sosiaalisten taitojen luomiseen ja niiden kehittämiseen. Tutkimus toteutettiin laadullisella menetelmällä eli kvalitatiivisena tutkimuksena teemahaastattelujen avulla.

Tutkimuksen olen toteuttanut yhteistyössä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Haastatteluihini osallistui 6 lastentarhanopettajaa, jotka sain yhteistyötahoni kautta kahdesta eri Seinäjoen päiväkodista. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina loppuvuoden 2016 ja alkuvuoden 2017 aikana. Pääosin kyseiset lastentarhanopettajat työskentelivät yli 3-vuotiaiden lasten kanssa lukuun ottamatta kahta lastentarhanopettajaa, jotka työskentelivät alle 3-vuotiaiden ryhmässä haastatteluhetkellä.

Tutkimustuloksistani nousi esiin, että työntekijät tunnistavat hyvin mitä ovat sosiaaliset taidot lapsilla sekä tunnistavat myös kuinka kyseiset taidot ilmenevät päiväkodissa. Tutkimuksissa todettiin lasten sosiaalisten taitojen olevan paljon vuorovaikutukseen liittyviä eri asioita ja vuorovaikutus aikuisiin ja toisiin lapsiin nähtiin tärkeimmäksi sosiaalisiksi taidoksi päiväkodissa. Esiin tutkimuksestani nousi myös se, että leikki on tärkein muoto sosiaalisten taitojen tukijana. Päiväkodin ja sen toimintatapojen ajateltiin tukevan sosiaalisia taitoja lapsilla. Lisäksi tutkimustuloksistani nousi ilmi yhteiskunnan muutos ja esimerkiksi sitä kautta muutokset lasten sosiaalisissa taidoissa erityisesti arkipäiväisissä tilanteissa tervehtiminen ja kiitoksen sanominen nähtiin nykypäivän haasteeksi.

Avainsanat: sosiaalisuus, sosiaaliset taidot, lapsi, päiväkotiki, leikki

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Author/s: Anna Mullo

Title of thesis: Daycares to supports children social skills and social development.

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2017

Number of pages: 63

Number of appendices: 1

The purpose of this work was to study what kind of social skills children in day care have, how these skills exactly manifest, and how they can be supported. Furthermore, I wanted the interviewees to think, from the development point of view, how social skills could be improved. In the frame of theoretical reference the subject is examined from the sociability perspective and its separate forms, the significance of early childhood education and the daycare in the development of social skills, and from the perspective of different methods through which the day care centres try to influence the creation and development of social skills.

The study was carried out as a qualitative research study with the help of theme interviews. The principal themes are social skills, manifestation of social skills in day care, and the support of social skills in day care. This thesis was carried out in cooperation with the town of Seinäjoki, early childhood education. The staff of the two day care centres from Seinäjoki participated in this study. Six kindergarten teachers participated to the interviews, which were carried out during the end of 2016 and the beginning of 2017 as individual interviews. Mainly the kindergarten teachers in question were working with over 3-year-old children, except for two kindergarten teachers who were working in a group of under 3-year-olds at the moment of the interviews.

The research results indicate that workers identify well the social skills that children have, and also how the skills in question manifest in day care. In addition, it appears that there are many different aspects related to children's interaction, and that interaction with adults and to other children was seen as the most important social skill in the day care. The results also indicate that the play is the most significant form of support regarding social skills. Furthermore, a change in society and thus changes in children's social skills, especially regarding ordinary situations such as greeting and thanking, appear to be, according to the results of this study, as the challenge of the present.

Keywords: socializing, social skills, child, day care, play

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	6
2 SOSIAALISUUS JA SEN ERI MUODOT	8
2.1 Sosiaalinen pätevyys ja kyvykkyys	8
2.2. Sosiaaliset taidot.....	9
2.3 Sosiaalinen kehitys	12
2.4 Tunnetaitojen merkitys sosiaaliselle kehitykselle	13
3 VARHAISKASVATUKSEN JA PÄIVÄKODIN MERKITYS SOSIAALISILLE TAIDOILLE SEKÄ NIIDEN KEHITYKSELLE	14
3.1 Päiväkoti	15
3.2 Varhaiskasvatusta määrittävät lait ja asetukset	16
3.3 Sosiaalinen osallistuminen ja lasten osallisuus tukemassa sosiaalista kehitystä.....	18
3.4 Omahoitajuus ja yhteistyö vanhempien kanssa lapsen tukena päiväkodissa	20
3.5 LAPE-kärkihanke ja Meirän Vasu varhaiskasvatusta tukemassa.....	22
4 VARHAISKASVATUKSEN MENETELMÄT SOSIAALISTEN TAITOJEN TUKENA JA SOSIAALISIA TAITOJA EDISTÄMÄSSÄ	24
4.1 Varhaiskasvatus sosiaalisten taitojen tukena.....	24
4.2 Leikki tukemassa lapsia	26
4.3 Ryhmässä toimiminen.....	28
4.4 Vertaissuhteet sosiaalisuuden edistäjänä	29
4.5 Muu päiväkodin toiminta tukemassa lasta.....	31
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	33
5.1 Aiheenvalinta ja yhteistyöorganisaation kuvaus.....	33
5.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimukset tavoitteet	34
5.3 Aikaisemmat tutkimukset	34
5.4 Tutkimusmenetelmä.....	35

5.5 Aineistonkeruu menetelmät ja tutkimusaineistoin analysointi.....	35
5.6 Opinnäytetyön tutkimusprosessi	37
5.7 Eettisyys ja luotettavuus	38
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	40
6.1 Taustatietoa haastateltavista	40
6.2 Mitä ovat lasten sosiaaliset taidot päiväkodissa ja kuinka ne ilmenevät? ..	41
6.3 Päiväkoti sosiaalisten taitojen tukijana.....	45
6.4 Sosiaalisten taitojen entistä parempi tukeminen	48
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	50
7.1 Lasten sosiaaliset taidot ja niiden ilmeneminen	50
7.2 Miten päiväkodit tukevat lapsia sosiaalisten taitojen osalta?	52
8 POHDINTA.....	55
LÄHTEET	57
LIITTEET	61

1 JOHDANTO

Tutkimukseni syntyi omasta mielenkiinnostani aihetta kohtaan. Itseäni on aina kiinnostanut lasten sosiaaliset taidot ja se, kuinka kyseisiä taitoja varhaiskasvatuksessa pyritään kehittämään. Varhaiskasvatusnäkökulman tuon esille työssäni, sillä koulutukseni aikana olen suunnannut opintoni niin, että koulutuksen jälkeen olen sosionomi AMK, jolla on myös lastentarhanopettajan pätevyys. Aikaisemmalta ammatiltani olen lähihoitaja ja jo silloin olen erikoistunut lapsiin ja nuoriin, joten se, että aihe liittyy varhaiskasvatukseen, on ollut itselleni alusta asti selvä.

Tavoitteena opinnäytetyössäni on saada näkyville, millaisia lasten sosiaaliset taidot ovat ja kuinka niitä kehitetään ja pyritään kehittämään päiväkodissa. Näen kyseisten taitojen merkityksen erityisen suureksi etenkin nyt kun pelimaailma ja virtuaalisuus ovat kasvaneet ja tätä kautta sosiaaliset kanssakäymiset ovat taas vähentyneet. Haastattelujen avulla halusin nimenomaan selvittää, miten työntekijät näkivät lasten sosiaaliset taidot ja miten he ajattelivat, kuinka päiväkotitukee lapsia heidän sosiaalisissa taidoissaan.

Sosiaaliset taidot ovat tärkeitä jokapäiväisen elämän kannalta. Törmäät ihmisiin jatkuvasti ja kanssakäyminen ja vuorovaikutus sekä empatiakyky ovat asioita, joita arvostetaan monissa tilanteissa. Oman kokemukseni mukaan etenkin eri alojen työpaikat kiinnittävät paljon huomiota työnhakijan sosiaalisiin taitoihin.

Asioita, joita kuuluu esimerkiksi sosiaalisiin taitoihin ovat kykyä selvittää erilaisia sosiaalisia tilanteita ja ymmärtää, miten mihinkin sosiaaliseen tilanteeseen on päädytty. (Keltikangas-Järvinen 2012, 50). Sosiaaliset taidot voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen. Niitä ovat vuorovaikutustaidot, tunnetaidot sekä assertiivisuus, joka tarkoittaa taitoa pitää omia puoliaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 175.)

Empatian oppiminen on läheistä sosiaaliselle kehitykselle. Kun lapsella on empatiakykyä ja -taitoa, luultavasti hänen sosiaaliset taitonsa ja sosiaalinen kehityksensäkin ovat edenneet hyvälle mallille. Vilenin ym. mukaan (2008, 157) empatiakyvyllä tarkoitetaan taitoa ymmärtää toisen tunteita sekä pystyä eläytymään niihin. Empatiakyvyn merkitys on tärkeä mielestäni erityisesti vertaissuhteissa ja ystävyssuhteissa.

Opinnäytetyöni yhteistyötahona toimii Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus. Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus on laaja yhteistyötaho. Seinäjoella päiväkoteja toimii tällä hetkellä 33. Lisäksi toimii ryhmäperhepäiväkoteja 15 ja perhepäivähoitajia 86. Kyseessä on siis laajat varhaiskasvatuspalvelut. (Seinäjoen kaupunki.)

Koen, että opinnäytetyöstäni on hyötyä monelle eri sosiaalialan osaajalle. Tutkimuksestani on varmasti hyötyä niin sosiaalialan työntekijöille kuin myös esimerkiksi vanhemmille. Olen tuonut työssäni esiin, minkälaisin menetelmin sosiaalisia taitoja voidaan kehittää ja näenkin, että tämä auttaa esimerkiksi kasvattajia ottamaan mukaan toimintaan kyseisiä menetelmiä, jos nähdään, että jollain lapsella on hankaluutta sosiaalisissa taidoissa. Ajattelen, että kun lasten vanhemmat lukevat tutkimustani he voivat huomata, että päiväkotitoiminta on hyvä ympäristönä lapsille, sillä sosiaaliset taidot kehittyvät silloin kun ollaan vuorovaikutuksessa.

2 SOSIAALISUUS JA SEN ERI MUODOT

Ensimmäisessä luvussa määrittelen sosiaalisuutta sekä sen moninaisuutta. Käsitelen sosiaalisuutta käsitteenä sekä pohtien mitä se oikeastaan tarkoittaa. Lisäksi tuon esille sosiaalista pätevyyttä ja kyvykkyyttä, jotka ovat kyseisen aihealueen kattokäsitteitä. Oma opinnäytetyöni keskittyy varhaiskasvatukseen ja päiväkotiin, joten tässä luvussa tuon esille myös sitä, mikä on sosiaalinen kehitys ja miten se tapahtuu. Haluan myös viimeisenä kohtana tuoda esille sen, millainen merkitys lapsen tunnetaidoilla on sosiaaliselle kehitykselle ja sosiaalisille taidoille.

2.1 Sosiaalinen pätevyys ja kyvykkyys

Sosiaalisella pätevyydellä tarkoitetaan kattokäsitettä, johon sisältyy erilaisia osa-alueita kuten sosiaaliset taidot. Sosiaalisesti lahjakkaalle ihmiselle katsotaan ominaiseksi tavaksi toimia siten, että hän asettaa itselleen erilaisia tavoitteita ja päämääriä, joita pyrkii toteuttamaan. Tavoitteet ja päämäärät kuitenkin pyritään saavuttamaan niin, että hyvät suhteet muihin ihmisiin säilyvät. Ihmiset asettavat aina itselleen erilaisia tavoitteita ja päiväkodissa lasten asettamat tavoitteet voivat olla hyvinkin yksinkertaisia. Kuten esimerkiksi leikkikaverin valinta. Sosiaalisesti pätevällä lapsella on siis keinoja, joiden avulla hän pystyy kyseiseen toimintaan. Sosiaaliseen pätevyyteen kuuluu erilaisia osa-alueita. Useat tutkijat ovat sitä mieltä, että sosiaalinen pätevyys on kattokäsite ja sosiaaliset taidot ovat yksi osa-alue. Käytännössä tämä tarkoittaa, että sosiaalisten taitojen lisäksi tarvitaan myös muita asioita ollakseen sosiaalisesti pätevä. Pätevyyden mallia käyttäen pätevyyteen kuuluu sosiaalisten taitojen lisäksi muun muassa sopeutumista edistäviä taitoja, joilla tarkoitetaan esimerkiksi kykyä toimia itsenäisesti sekä riittävää kielellistä ja fyysistä kehitystä. Kun kaikki näistä taidoista ovat kohdillaan voi olla sosiaaliselta pätevyydeltään jo melko hyvä. Kuitenkin malliin on tullut myös kolmas osa-alue, joka on tärkeä eli toverisuosio. Toverisuosio käsitteenä siis tarkoittaa suosiota, jota lapsi saa kavereidensa keskuudessa. Sosiaalisesti pätevät lapset saattavat olla toisten lasten keskuudessa suosituimpia kuin ne, jotka eivät ole sosiaalisilta taidoiltaan niin vahvoja ja rohkeita. (Salmivalli 2005, 71-73.)

Sosiaalinen kyvykkyys eli sosiaalinen kompetenssi tarkoittaa kykyä olla laajemmin vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Tähän kuuluvat kyky olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, sitoutua monimutkaisiin sosiaalisesti hankaliin vuorovaikutustilanteisiin, kyky luoda ystävyys-suhteita ja tätä kautta saavuttaa suosiota kavereiden keskuudessa. Sosiaalisessa kyvykkyudessa ihminen usein myös tavoittelee ja saavuttaa sosiaalisia päämääriä, jotka ovat hänelle tarkoituksenmukaisia. (Keltikangas-Järvinen 2012, 50-51.) Sosiaalisessa kyvykkyudessa tarkastellaan sitä, kuinka lapsi pystyy hyödyntämään ympäristöä ja sen resurssia saavuttaakseen sosiaaliset tavoitteensa (Ojala 2015, 43.)

2.2. Sosiaaliset taidot

Usein sekoitetaan sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot keskenään. Nämä kaksi asiaa kuitenkin tarkoittavat eri asioita. Olen selvittänyt tässä luvussa, mitä tarkoittaa sosiaaliset taidot. Sosiaaliset taidot tarkoittavat ihmisen kykyä olla erilaisten ihmisten kanssa ja kykyä tulla heidän kanssaan toimeen. Asioita, joita kuuluu esimerkiksi sosiaalisiin taitoihin ovat kyky selvittää erilaisia sosiaalisia tilanteita ja ymmärtää, miten mihinkin sosiaaliseen tilanteeseen on päädytty. (Keltikangas-Järvinen 2012, 50.) Kun lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät mahdollistaa se lapselle liittymisen ryhmään sekä vuorovaikutuksen toisten ihmisten kanssa (Ojala 2015, 43). Jos ihmisillä on hyvät sosiaaliset taidot hän myös ymmärtää ihmisten erilaisia mielialoja, osaa ratkaista ongelmia ja neuvotella sekä sovittaa ongelmatilanteissa. Hän siis pystyy esimerkiksi perustelemaan omat mielipiteensä erityisen hyvin. Lisäksi hän osaa auttaa ristiriitatilanteissa ja toimia siinä erilaisissa rooleissa, kuten neuvottelijana, sovittelijana ja kompromissien tekijänä. (Ojala 2015, 43). On kuitenkin muistettava, että usein esimerkiksi alle kolmevuotiaat lapset eivät kykene usein kompromisseihin ja ristiriitatilanteiden selvittämiseen. Tällaiset asiat kuitenkin onnistuvat usein jo esi-kouluikäisillä ja 4-5-vuotiaat lapset harjoittelevat toden teolla näitä asioita ainakin oman kokemukseni pohjalta. Varhaiskasvatuksessa hyvät sosiaaliset taidot omaava lapsi on kokemuksieni mukaan ryhmässä suosittu lapsi. Hänellä on paljon kavereita, koska hänen leikkitaitonsa ovat hyvät ja hän pystyy esimerkiksi jakamaan leluja ja tekemään kompromisseja lelujen suhteen, mutta myös siinä suhteessa, että hän ottaa muita lapsia mukaan leikkeihin. Sosiaalisten taitojen oppiminen on paljon kiinni

lapsen ympäristöstä. Keltikangas-Järvisen (2012, 50) mukaan sosiaaliset taidot nimittäin opitaan erilaisten kokemusten ja kasvatuksen kautta. Mielestäni tämä tarkoittaa sitä, että kasvuympäristöllä on valtavan suuri merkitys sosiaalisten taitojen osaamiselle. Sosiaaliset taidot määritellään Salmivallin (2005, 79) mukaan sosiaalisten taitojen seurausten perusteella. Ihminen, joka nähdään sosiaalisilta taidoiltaan taitavaksi osaa käyttäytyä taitavasti vuorovaikutuksellisissa tilanteissa ja tätä kautta ihminen pääsee myönteisiin sosiaalisiin seurauksiin, kuten sosiaalisesti taitava lapsi pääsee esimerkiksi helpommin leikkiin toisten lasten seuraan. Useasti sosiaaliset taidot kehittyvät lapselle erilaisissa arkisissa tilanteissa niin, että ne opitaan mallista. Kuinka vanhemmat toimivat ja kuinka esimerkiksi päivähoitossa toimitaan. Tällä on suuri merkitys lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 50.)

Sosiaalisiksi taidoiksi kutsutaan isoa joukkoa erilaisia taitoja, jotka helpottavat ihmisten elämää yhdessä muiden taitojen kanssa. Tunteiden säätely ja myötätunnon kokeminen toista ihmistä kohtaan ovat sosiaalisia taitoja. Kyseisiä taitoja opitaan vuorovaikutuksellisissa suhteissa aikuisten sekä lasten kanssa. Sosiaalisten taitojen kehittymistä voi vaikeuttaa esimerkiksi ahdh, neurologiset pulmat sekä tunnetaitojen kypsyttömyys. (Partanen 2015.)

Sosiaaliset taidot voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen. Niitä ovat vuorovaikutustaidot, tunnetaidot sekä assertiivisuus, joka tarkoittaa taitoa pitää omia puoliaan. Vuorovaikutustaitoihin on nähty kuuluvaksi kommunikointi, yhteisölliset taidot sekä ongelmanratkaisutaidot. Kommunikointiin kuuluu muun muassa aloitteellisuus ja vastaaminen muiden aloitteisiin. Yhteisöllisiin taitoihin nähdään kuuluvaksi auttaminen ryhmässä sekä huolenpito esimerkiksi muita lapsia kohtaan. Ongelmanratkaisussa lapsi miettii ratkaisua ongelmiin, joita on voinut syntyä esimerkiksi kilpailutilanteissa tai tilanteissa, jossa lapsi on tullut torjutuksi esimerkiksi leikkiin halutessaan. Tunnetaitoihin kuuluu itsesäätely, tunteiden tunnistaminen ja niiden ilmaiseminen sekä empatiakyky. Asseertiivisuuteen kuuluu se, että lapsi osaa pitää oman puolensa hankalissa tilanteissa, eikä jää muiden lasten jalkoihin. Assertiivinen lapsi onkin jämäkkä. Hän pitää huolen siitä, ettei jää toisten lasten jalkoihin eikä anna alistaa itseään. Lisäksi assertiivinen lapsi kyseenalaistaa epäreiluja asioita, joita huomaa, esimerkiksi säännöissä (Koivunen & Lehtinen 2015, 175.)

Ihan pienen lapsen sosiaalisuus ei näy tarpeena olla jatkuvasti muiden lasten tai aikuisten kanssa. Kuitenkin pienissä lapsissa sosiaalisuus voi ilmetä esimerkiksi niin, että lapsi on kiinnostunut muista ihmisistä, vaikkei välttämättä hakeudu jatkuvasti heidän seuraansa. Sosiaalisen lapsen piirteitä ovat lisäksi uteliaisuus vieraisiin ihmisiin, esimerkiksi heille hymyileminen. Kyseinen lapsi on valmis ottamaan muutenkin kontaktia muihin ihmisiin ilman sen pidempää harkitsemisaikaa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 50.) Sosiaaliset lapset ovat siis usein lapsia, jotka hymyilevät kaupapajonossa ja voivat alkaa keskustella tuntemattomille ihmisille. Päiväkodissa työskennelleenä koen, että sosiaaliset lapset ovat niin sanottuja helppoja lapsia. Kyseisten lasten kanssa on helppoa toimia ja heihin pääsee helposti tutustumaan.

Sosiaalisia taitoja lapsi tarvitsee, jotta hän kykenee tulemaan toimeen muiden lasten kanssa. Kun lapset leikkivät, siinä harjoitellaan monia erilaisia tärkeitä taitoja. Vuorottelu, neuvottelu, sääntöjen sopiminen, kuunteleminen ja itsensä ilmaisemisen harjoittelu leikin avulla sekä leikissä. Leikissä lapsi harjoittelee erilaisuuden kohtaamista esimerkiksi ristiriitatilanteissa. (Liuska & Turunen. 2015, 20.) Hyvät sosiaaliset taidot siis edellyttävät lapselta sosiaalisten ”koodien” ymmärtämistä sekä niiden tulkitsemista. Käytännössä siis taitoa olla toisten ihmisten kanssa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 175.)

Omien kokemusteni mukaan tällä hetkellä päiväkodissa on paljon lapsia, jotka ovat eri tasoisia sosiaalisilta taidoiltaan esimerkiksi nykypäivänä on yhä enemmän lapsia, jotka ovat niin sanottuja hiljaisia lapsia, eivätkä uskalla lähteä toimintaan mukaan. Uskon, että sosiaalisten taitojen eroavaisuudet ovat lisääntyneet viime vuosina, mutta faktatietoa itselläni ei tässä kohtaa ole. Ajatukset tulevat suoraan työelämästä ja omasta työkokemuksesta. Epäilen kuitenkin, että tekniset laitteet kuten puhelimet, tabletit ja tietokoneet ovat heikentäneet sosiaalisia taitoja ja tulevat tekemään sitä vielä lähitulevaisuudessakin. Sen vuoksi näenkin tärkeäksi, että kyseistä aihetta ja sen tämän hetkistä tilannetta tutkittaisiin ja siihen mahdollisesti puututtaisiin.

Kun päiväkodissa on paljon lapsia ja heidän sosiaaliset taitonsa ovat eri tasolla, on tärkeää tunnistaa, minkälaisia piirteitä on lapsella, jonka sosiaaliset taidot ovat puutteellisia. Yksi lapsen puutteellinen taito on, jos lapsi keskeyttää jatkuvasti toisten lasten keskustelun. Tätä taitoa voi kuitenkin harjoitella niin, että lapselta vaaditaan

odottamista niin kauan, kunnes toinen on lopettanut puhumisen. Puutteellisena sosiaalisena taitona voidaan nähdä myös se, ettei lapsi pääse mukaan leikkeihin vaan hänet jätetään leikin ulkopuolelle usein. Tietenkään kiusaaminen ei ole oikein kehtää kohtaa, mutta lapset joiden sosiaaliset taidot ovat kehittyneempiä kertovat asiasta joko aikuiselle tai pyrkivät jollain tavoin puolustamaan itseään. (Kauppila 2000, 138.)

Sosiaalisuus tarkoittaa temperamenttipiirrettä, jonka jokainen on saanut temperamenttinsa mukana syntyessään, kuitenkin lapsen ympäristö vaikuttaa paljon lapsen sosiaalisuuden muotoutumiseen. Se on luontaista kaikille ihmisille ja hyvinvoinnin kannalta tarpeellista jokaiselle yksilölle. Ihmisestä riippuen voi huomata ihmisten välillä erilaista sosiaalisuutta. Toisille ihmisille on erityisen tärkeää muiden ihmisten seura. Yksinolo ei ole siis mieluista ihmiselle, joka viihtyy paljon muiden ihmisten seurassa. Täytyy kuitenkin muistaa, että yksilölliset erot ovat hyvinkin mahdollisia kyseisessä asiassa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49.) Vähäistäkin synnynnäistä sosiaalisuutta voidaan tukea ja edistää, tukemalla lasta positiivisesti vuorovaikutustilanteissa ja kannustamalla (Kiveslahti ym. 2015, 160).

2.3 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalinen kehitys tarkoittaa lapsen kannalta sitä, että lapsi oppii erilaisia vuorovaikutustaitoja sekä osaa ratkaista erilaisia ongelmia arkipäivissä (Kirveslahti ym. 2015, 159). Sosiaalinen kehitys on yksi lapsen kehityksen osa-alueista. Kehitykseen kuuluu muun muassa lapsen vuorovaikutustaidot sekä kyky olla ja toimia muiden lasten kanssa esimerkiksi ryhmässä. Sosiaalinen kehitys sekä persoonallisuuden kehitys limittyvät yhteen toistensa kanssa melko paljon. Kehitykseen kuuluu roolien ja arvojen omaksuminen. Pääasiallisesti roolit ja arvot omaksutaan lapsen lähiympäristöstä, kuten perheeltä ja tuttavilta, mutta tietenkin myös yhteiskunnasta. Lapsi saa siis pohjan sosiaalisille taidoille kotoaan, vanhemmiltaan ja perheeltään. Vanhempien omat arvot ja roolit tulevat paljolti ilmi lapsen sosiaalisessa käyttäytymisessä ja lapsi oppii sosiaalisen käyttäytymisen mallin pääosin kotoaan. Kun lapsi on oppinut sosiaalista käytöstä hän alkaa hyödyntää sitä omissa vertaisryhmissään. Vertaisryhmien kuten kavereiden, päiväkotien ja naapuruston lapset opettavat toisilleen käyttäytymisen sääntöjä, kuinka voi toimia kaverin kanssa. Vertaisryhmien

avulla lapsi oppii erilaisia sääntöjä, taitoja sekä rooleja. (Vilen ym. 2008, 156.) Hyvät kokemukset vertaisryhmässä tuovat lapselle mahdollisuuden tuntee kuuluvansa ryhmään ja tätä kautta antaa lapselle mahdollisuuden kehittää sosiaalisia taitoja sekä omaa itsetuntemustaan (Repo 2015, 123).

Vertaissuhteilla on lapsen itsetunnon kehittymiselle tärkeä merkitys. Mikäli lapselta puuttuu vertaissuhteita ja ystävyysuhteita tai niitä on vähän, luultavimmin se johtaa lapsen itsetunnon vaikeuksiin. Itsetunnon vaikeuksiin vaikuttaa myös se, jos lasta hyljeksitään eikä hän pääse porukkaan mukaan. Onkin tärkeä luoda jo pienelle lapselle ystävyysuhteita ja vertaissuhteita, jotta lapsi voi tuntee olevansa haluttu ja arvokas. Nämä asiat vaikuttavat aina myönteisesti itsetunnon kehittymiseen ja tätä kautta helpottavat lasta esimerkiksi kouluun siirtymisvaiheessa. (Vilen ym. 2008, 156.)

2.4 Empatian merkitys sosiaaliselle kehitykselle

Näen empatian oppimisen läheiseksi sosiaaliselle kehitykselle. Kun lapsella on empatiakykyä ja -taitoa, luultavasti hänen sosiaaliset taitonsa ja sosiaalinen kehityskin on edennyt hyvälle mallille. Vilenin ym. mukaan (2008, 157) empatiakyvyllä tarkoitetaan taitoa ymmärtää toisen tunteita sekä pystyä eläytymään niihin. Jos lapsi on empaattinen, se voi johtaa pro-sosiaaliseen käyttäytymiseen. Kyseinen käyttäytymisen tarkoittaa sitä, että lapsi kykenee toimintaan, joka hyödyttää toista ihmistä, mutta itselleen kyseisestä toiminnasta ei ole hyötyä. Empatian opettelu nähdään tärkeänä ja välttämättömänä, että lapsi osaa olla vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Kyseistä taitoa opitaan vuorovaikutuksen kautta, jo ensi hetkistä lähtien. Aluksi siis empatiaa opitaan kasvattajien kanssa ja hyvä paikka oppia empatiaa on päiväkotia. Empatiaa opitaan sitä kautta, että lapsi kokee ensin itse, että häntä on kuultu ja hän on tullut kuulluksi ja tätä kautta hän oppii huomaamaan muiden ihmisten olotilan ja tarpeet sekä pystyy vastaamaan niihin. (Kirves & Stoor-grenner 2010, 24.)

3 VARHAISKASVATUKSEN JA PÄIVÄKODIN MERKITYS SOSIAALISILLE TAIDOILLE SEKÄ NIIDEN KEHITYKSELLE

Opinnäytetyöni on toteutettu yhdessä Seinäjoen varhaiskasvatuksen kanssa ja tässä kappaleessa tuon ilmi varhaiskasvatuksen ja erityisesti päiväkodin merkitystä lapselle. Tuon myös esiin lasten osallisuutta ja sitä, kuinka se on yhteydessä lapsen sosiaalisiin taitoihin. Haluan myös tuoda esiin päiväkotien erilaisia ideologioita ja ajatuksia, joilla on merkitystä lapsen sosiaalisille taidoille. Viimeisenä kohtana nostan esiin lakeja ja asetuksia, jotka määrittävät varhaiskasvatusta ja lisäksi yhteiskunnallista hanketta, jonka tarkoitus on vaikuttaa myös varhaiskasvatusikäisiin lapsiin.

Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tasoittaa eri lasten elinoloista syntyviä eroja sekä kehittää lapsen kasvua ja kehitystä omien edellytysten avulla. Lapsen kannalta päivähoidon laadukkaat kulmakivet ovat muun muassa pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet, toiminnan suunnittelu sekä hyvä toimintaympäristö. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.) Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus koostuu kolmesta isosta kokonaisuudesta: hoito, kasvatus ja opetus. Nykypäivänä varhaiskasvatuksen tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista, mutta toiminta suunnitellaan kuitenkin niin, että leikki on toiminnan keskiössä. (Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet, 12.) Varhaiskasvatuksen keskeisimmät muodot ovat päiväkotitoiminta, avoin varhaiskasvatus ja perhepäivähoito. Niitä voivat tuottaa kunnat, yksityiset palvelujen tuottajat ja esimerkiksi seurakunnat. (Kirveslahti ym. 2015, 221.) Tällä hetkellä varhaiskasvatusta suunnitellaan lainsäädännön ja opetussuunnitelman avulla ja varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena onkin tukea kotien tekemää kasvatustyötä sekä lapsen monipuolista kehitystä. (Rusanen 2011, 192.)

3.1 Päiväkoti

Opinnäytetyöhöni kuuluu olennaisena osana varhaiskasvatus ja erityisesti päiväkotia. Päiväkodit ovat Suomessa iso osa hyvinvointijärjestelmää. Päiväkodin toimintaa säätelevät erilaiset lait, asetukset, normit ja sen hetkiset voimavarat. Lapsen vanhemmilla on vapaus valita, millaista hoitomuotoa he haluavat lapselleen käyttää. (Rusanen 2011, 192.) Päiväkodin toiminnan tunnusmuotona nähdään moniammatillisuus. Se liittyy niin päiväkodin sisällä tapahtuvaan toimintaan, mutta myös päiväkodin laajoihin yhteistyötahoihin. Moniammatillisuus tarkoittaa, että työtä tehdään niin, että siinä on usean eri ammattiryhmän edustajia (Kokkinen & Maltari-Ventilä 2008). Moniammatillisuus luo suotuisan ympäristön ja kasvualustan vuorovaikutukselle, jossa erilaisuus sekä samanlaisuus ovat läsnä arjessa. Suomalaisessa päiväkodissa panostetaan myös tiimityöskentelyyn. Tiimien tehtäväksi nähdään vastaaminen lapsiryhmän tarpeisiin. Tiimin avulla henkilökunnan oppiminen on yksilöllistä, mutta myös yhteisöllistä tiimissä tehtyjen oivallusten kautta. Päiväkodin henkilöstön osaamista ja pedagogiikka kehitetään. Kehittäminen on kuitenkin aina riippuvainen niin työntekijästä kuin päiväkodin johtajastakin. (Ojala 2015, 169.)

Päiväkodissa tiimiin kuuluu usein lastenhoitajia, joilla on siis siihen soveltuva koulutus. Lisäksi päiväkodissa on lastentarhanopettajia, joko yliopistotasolta tai ammattikorkeakoulu tasolta esimerkiksi sosionomin tutkinnolla. Kasvatushenkilöstön tukena toimii usein myös VEO eli varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Hänen tehtävänsä on toimia lapsiryhmän arjessa muun kasvatustiimin tukena. Erityisopettaja tekee yhteistyötä erilaisten kuntouttavien tahojen kanssa kuten toimintaterapian ja puheterapian kanssa. (Lappeenrannan kaupunki [viitattu 21.1.2017].)

Päiväkodit voivat painottaa toiminnassaan jotain osa-aluetta. On olemassa musiikkipainotteisia päiväkoteja, liikuntapainotteisia päiväkoteja, yhteisöllisiä päiväkoteja ynnä muita. Lisäksi toimintaa voidaan muokata erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla, joita kutsutaan vaihtoehtopedagogiikoiksi. Vaihtoehtopedagogiikalla tarkoitetaan erilaisia kasvatuserityyppisiä eli ajatuksia siitä, kuinka toiminta tulisi järjestää. (Jyväskylän kristillinen opisto [viitattu 7.11.2016].) Yksi vaihtoehtopedagogiikka, jota nykyäänä painotetaan, on yhteisöllisyys. Sosiaalisia taitoja voidaan tukea ja vahvistaa yhteisöllisillä menetelmillä. Lähtökohtana tässä on, että sosiaalisia taitoja harjoitellaan koko lapsiryhmän kesken eikä yksilöllisesti yhden tai muutaman lapsen kanssa.

Yhteisöllisyyden avulla pyritään siihen, että lapsi joka erityisesti tarvitsee harjoitusta sosiaalisten taitojen osalta ei koe itseään mitenkään muita huonommaksi tai heikommaksi. Yhteisöllisen toiminnan kautta haetaan myös sitä, että lapsi oppisi hyviä käyttäytymismalleja liittyen sosiaalisiin tilanteisiin toisilta ryhmän lapsilta. Kun toimitaan yhteisöllisesti, toivotaan, että lapsiryhmä hyväksyy kaikki lapset kyseiseen ryhmään. Hyväksynnällä on valtavan suuri merkitys juuri niille lapsille, joiden sosiaalinen käyttäytyminen on mahdollisesti johtanut siihen, että hänet on suljettu pois ryhmästä. (Ojala 2015, 49.)

On päiväkoteja, jotka painottavat toiminnassaan lasten yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan ole itsestään selvä asia. Yhteisöllisyys kehittyy ryhmässä ajan myötä. Yhteisöllisyyttä edistäviä tekijöitä ovat mm. lasten väliset ystävyysuhteet, vuorovaikutus, yhteinen toiminta ja se, että ryhmässä koetaan yhteisöllisyyden tunnetta. Kuitenkaan kaikissa päiväkodeissa yhteisöllisyyttä ei ole valittu pedagogiseksi valinnaksi. Yhteisöllisyyttä voi heikentää mm. puutteelliset sosiaaliset taidot, kilpailu ja kasvattajien aikuislähtöisyys. Yhteisöllisyys kuitenkin syntyy myönteisen ilmapiirin ja me-hengen kautta. Tähän vaaditaan kasvattajien tavoitteellista suunnittelua toiminnalle sekä sen, että kasvattajat ohjaavat sekä arvioivat ryhmän ryhmäprosessia. (Järvinen & Mikkola 2015, 35-36.)

3.2 Varhaiskasvatusta määrittävät lait ja asetukset

Varhaiskasvatustalaki (19.1.1973/36) määrittelee, että päivähoiton tulee järjestää jokaiselle lapselle päivähoitoa, jos vanhemmat niin tahtovat. Oman kokemukseni mukaan yhä enenevin määrin vanhemmat arvostavat päivähoitoa ja päiväkotia ja pitävät sitä tärkeänä osana lapsen kasvua ja kehitystä. Olen huomannut tämän oman työkokemukseni perusteella esimerkiksi siitä, että vanhemmat ovat hyvin kiinnostuneita tietämään millaista toimintaa päiväkodissa on järjestetty ja kuinka oma lapsi on siinä onnistunut. Kun päivähoitoa arvostetaan tarkoittaa se, että päivähoiton tulee olla laadukasta ja yksilöllistä niin, että jokainen lapsi huomioidaan yksilönä. Varhaiskasvatustalassa määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteita melko paljon. Sosiaalisuuteen ja sosiaalisiin taitoihin kuitenkin kytkeytyy eniten tavoite seitsemän ja kahdeksan. Seitsemäs tavoite on tunnistaa lapsen mahdollinen tuen tarve

varhaisessa vaiheessa ja järjestää tarvittavaa tukea varhaiskasvatuksessa moniammatillisesti. Kahdeksannen tavoitteen tarkoitus on kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, tukea lapsen toimintaa kaverisuhteissa eli vertaissuhteissa sekä opastaa lasta toisia ihmisiä kunnioittavaan toimintaan ja oman yhteiskuntamme jäsenyyteen. (L 580/2015).

Varhaiskasvatus ja siihen liittyvät lait ja säädökset ovat tällä hetkellä suuressa murroksessa. Varhaiskasvatustalakeia on joltain osin jo uudistettu, mutta kyseinen laki on edelleen kehitteillä. Uudessa varhaiskasvatustalakeissa suurin muutos on lapsiryhmien koko. Edellisen 7 yli kolmevuotiaan lapsen sijasta, hoitaja saa ottaa vastuun kahdeksasta yli 3vuotiaasta lapsesta. Toinen suuri muutos on, että kaikkien lasten subjektiivinen varhaiskasvatustalakeus rajattiin 20 tuntiin viikossa. Tämä tarkoittaa siis, että jos lapsen jompikumpi vanhempi on kotona esimerkiksi nuoremman sisaren kanssa, on isommalla lapsella oikeus 20 viikkotuntiin. (Kunnat 2016.)

Myös opetushallitus on uudistanut Varhaiskasvatustalakesuunnitelman perusteita 2016. Opinnäytetyöhöni liittyviä asetustia on muun muassa lasten osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvät asiat. Varhaiskasvatustalakesen tehtävänä on tukea lasta osallistumisen ja vaikuttamisen taidoissa sekä kannustaa lasta näissä asioissa. Lisäksi varhaiskasvatustalakesessa on tärkeää muistaa, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja oikeus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. (Opetushallitus 2016, 18).

Päivähoitoasetuksen mukaan (16.3.1973/239) päivähoitoon jonottaessa yhdenaikaisesti monta lasta, menevät etusijalle ne lapset, jotka tarvitsevat päivähoitoa sosiaalisista tai kasvatustalakesellista syistä. Jo päivähoitoasetustalakesessa on siis huomioitu se, että lapsi saattaa tarvita päivähoitoa sosiaalisista syistä. Olen toiminut työssä, jossa lapset ovat tulleet sosiaalisista syistä päiväkotiiin. Pääosin syyt ovat sellaisia, että huomataan lapsen kehityksessä piirteitä, joita voidaan tukea päivähoiton rytmin ja kavereiden avulla. Esimerkiksi voi olla, että vanhempi on uupunut tai väsynyt eikä pysty tuottamaan lapselle esimerkiksi virikkeellistä ympäristöä tai ympäristöä, joka tukee lapsen sosiaalista kehitystä ja sosiaalisia taitoja

Varhaiskasvatustalake ja työtä jota tehdään lasten kanssa määrittää aina YK:n lasten oikeuksien sopimus (Unicef 1989). Lapsen oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita ihmisiä koskeva sopimus. Sopimus kertoo kaikki lasten oikeudet ja tätä kautta asettaa valtiolle tehtäväksi toteuttaa sopimuksessa vaadittavat asiat. Lapsen

oikeuksien sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta, jotka on jaettu pienempiin osiin. Kyseiset neljä periaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä viimeisenä periaatteena lapsen näkemysten kuunteleminen. Jo lapsen oikeuksien sopimuksessa kerrotaan, että valtion on kunnioitettava lapsen vanhempien ja huoltajien vastuuta ja velvollisuuksia kasvatuksessa. Tämä on suoraan liitännäinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jossa painotetaan sitä, että vanhemmat ovat lapsen ensisijaisia kasvattajia ja heidän mielipiteensä on erityisen tärkeä. Lisäksi lapsen oikeuksien sopimus kertoo, että vammaisten tai apua tarvitsevien lasten erityistarpeet tulee ottaa huomioon ja myös vammaisen lapsen on saatava elää täällä täysipainoista sekä hyvää elämää. Sen vuoksi myös varhaiskasvatuksessa pyritään järjestämään toiminta niin, että myös erityistä tukea tarvitsevat lapset pääsevät osallistumaan kyseiseen toimintaan. (Lapsen oikeuksien sopimus, 1991.)

3.3 Sosiaalinen osallistuminen ja lasten osallisuus tukemassa sosiaalista kehitystä

Päiväkotien yksi tärkeimmistä tavoitteista on lasten sosiaalinen osallistuminen ja sekä lasten osallisuuden tunto. Sosiaalisella osallisuudella on monia tehtäviä, se tarjoaa mahdollisuuksia hankkia vertaissuhteita sekä rakentaa luottamusta muiden ihmisten kanssa ja esimerkiksi toisten ihmisten välille. Sosiaalisella osallisuudella myös pyritään puolustamaan omaa sosiaalista tilaa. (Lehtinen 2000, 79.)

Päiväkodit käyttävät inklusiivista kasvatusta. Inklusiivisen kasvatuksen peruspilarit ovat sosiaalinen oikeudenmukaisuus, osallisena oleminen ja tasa-arvo. Kyseinen kasvatustapa ja -malli on ihmisoikeuksia korostava lähestymistapa. (Viittala 2006, 95.) Myös varhaiskasvatussuunnitelma (2016, 30) korostaa lasten osallisuutta. Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että osallisuutta vahvistaa lapsen sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus siitä, että hän kokee tullessa nähdyksi ja kuulluksi omassa ryhmässään. Kun korostetaan lasten osallisuutta päiväkodissa myös lasten vanhemmat ovat avainasemassa ja myös heidän täytyy voida osallistua päiväkodin toimintaan. Tarkoituksena siis varhaiskasvatussuunnitelmalla on, että lapset, huoltajat ja päiväkodin henkilökunta ovat kaikki osallisia esimerkiksi toiminnan suunnittelussa.

Lapsen oikeuksien sopimukseen (1989) on sisällytetty lapsen osallisuus. Osallisuudella pyritään siihen, että mahdollisuuksien ja ikätason mukaan lapsi saa osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon, erilaisiin toimintoihin sekä kyseisen toiminnan arviointiin. Lapsen osallisuudesta tehdystä tutkimuksesta on kiinnitetty huomiota kolmeen erilaiseen ulottuvuuteen: pystyvyys, osallisuus ja toimijuus. Pystyvyys määritellään tietoisuutena omista kyvyistään esimerkiksi suunnitella ja toteuttaa erilaisia asioita. Pystyvyys mahdollistuu lapselle prosessissa, jossa lapsi tulee tietoiseksi siitä, kuka hän on. Osallisuus tarkoittaa lapsen käsitystä omasta itsestään ihmisenä, jolla on sekä oikeuksia, mutta myös velvollisuuksia. Osallisuus tapahtuu vuorovaikutuksessa tilanteessa, jossa muut kuten kasvatushenkilöstö arvostavat lapsen ajatuksia, taitoja ja tunteita. Toimijuuden käsitteessä on kysymys siitä, että lapsi osallistuu johonkin toimintaan, jossa muut lapset ovat osallisena ja kanssa-toimijoina. Toimijuus mahdollistetaan lapsen aloitteilla jotakin asiaa kohtaan. Kasvattajan rooli olisi suhtautua lasten aloitteisiin ja ehdotuksiin kannustavasti, tukevasti ja neuvottelevasti. (Ojala 2015, 129.)

On kuitenkin totta, että päiväkodissa olevat toimintamallit sekä tukevat, mutta myös rajoittavat lasten osallisuutta. Lapsilla on paljon päätösvaltaa leikkeihin ja erilaisten materiaalien valintaan taidepainotteisissa aktiviteeteissa. Pieni vaikutusvalta lapsilla oli perushoittoon ja ympäristöön liittyvissä asioissa. Päiväkodin arjessa kuitenkin lasten osallisuus huomioidaan melko hyvin. Osallisuutta tukee muun muassa lapsen kuuleminen, lasten omien aloitteiden huomiointi, ristiriitojen ratkaiseminen yhdessä sekä lapsen kunnioitus. (Ojala 2015, 133.)

Lapsen osallisuuteen liittyy olennaisena käsitteenä lapsilähtöisyys. Lapsilähtöisyys tarkoittaa, että päiväkodin kasvatuksessa ja toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarpeet, toiveet ja kiinnostuksen kohteet. (Helsingin diakoniaopisto [viitattu 7.11.2016].) Lapsilähtöisen kasvatuksen nähdään edistävän lapsen sopeutumista yhteiskuntaan, mutta myös tukevan lapsen itsetuntoa ja edistää koulussa suoriutumista myöhemmässä vaiheessa (Hermanson 2012).

Lasten osallisuus mahdollistaa lapselle sen, että he kokevat, että heihin luotetaan. Osallisuuden kautta lapset pääsevät kehittämään osaamistaan ja kyvykkyyttään yhteisössä. Lasten osallisuudella on paljon myönteisiä vaikutuksia. Kun lapset saavat keskenään pohtia ja miettiä omia kokemuksia ja ajatuksiaan lasten metakognitiiviset

taidot kehittyvät. Metakognitiiviset taidot tarkoittavat lapsen omaa kykyä ajatella omia ajatuksiaan. Tätä kautta lapsen käsitys itsestään kehittyy, yhteisessä tarvittavat taidot kehittyvät ja itseluottamus kasvaa. Lasten osallisuutta lisäävä pedagogiikka vastaa tämän hetken yhteiskuntamme arvoja ja sopimuksia, joten lasten osallisuuteen olisi hyvä keskittyä. (Hujala & Turja 2016, 53.)

3.4 Omahoitajuus ja yhteistyö vanhempien kanssa lapsen tukena päiväkodissa

Pienryhmien ja isojen ryhmien lisäksi päiväkodissa voidaan toteuttaa niin sanotusti omahoitajuutta. Omahoitajan tehtävänä on kannatella tiettyjä lapsia päiväkotipäivän ajan. Omahoitajuuden periaatteena ja tarkoituksena pidetään sitä, että pieni lapsi tarvitsee aikuista rinnalleen päiväkotipäivän ajaksi. Omahoitajuuden avulla pyritään välittämään lapselle tunne, että yksi tietty aikuinen on olemassa juuri häntä varten silloin, kun pääasiallinen kasvattaja eli vanhempi on esimerkiksi töissä. Omahoitajuudella siis pyritään luomaan lapselle turvallinen olo hoitopäivän ajaksi tietyllä hoitajalla. (Kanninen & Sigfrids 2012, 115.) Omahoitajan vastuulle määritellään tietyt lapset, joita hän sitten hoitaa ja hoivaa työpäivänsä ajan. Omahoitaja myös tutustuu oman ryhmänsä lasten vanhempiin erityisen hyvin ja pyrkii luomaan heihin luottamuksellisen kasvatuskumppanuussuhteen. Tässä menetelmässä pääosin omahoitaja pitää yhteyttä vanhempiin lapsen kehityksestä ja iloista päivähoitossa, mutta ottaa myös puheeksi asiat, joista on mahdollisesti noussut esiin jonkinlaista huolta. (Kanninen & Sigfrids 2012, 105.) Parhaimmillaan varhaiskasvatus toteutuukin henkilöstön ja vanhempien välisenä kasvatuskumppanuutena. Laki määrittää, että vanhempien ja henkilöstön välille pyritään luomaan mahdollisimman hyvä kasvatuskumppanuus. Päivähoidon yhtenä suurimpana tehtävänä on perheiden kotikasvatuksen tukeminen. Tarkoituksena siis ei ole, että päiväkodin henkilöstö on oikeassa. Tavoitteena on tukea vanhempaa lapsen kasvatuksessa esimerkiksi silloin kun vanhempi käy töissä. Perheen ja päiväkodin kasvatusvastuun jakaminen on kuitenkin paljolti kytköksissä työelämän muutoksiin. Kun työelämässä vaatimukset kasvavat tarkoittaa se käytännössä, että pienetkin lapset viettävät yhä enemmän aikaa päiväkodeissa. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että vanhempien ja kasvatus-

henkilöstön kasvatuskumppanuus olisi sujuvaa. (Karila 2001, 13.) Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 32-33) ei puhuta käsitteenä enää kasvatuskumppanuudesta. Kyseisen käsitteen tilalle on tullut yhteistyö vanhempien kanssa. Sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen kehityksen osalta yhteistyö on avainasemassa. Vanhempien kanssa käytävässä vuoropuhelussa voidaan miettiä yhdessä, kenen kanssa lapsi leikkii, pääseekö lapsi leikkeihin mukaan ja millaisia leikkejä lapsi tykkää leikkiä.

Mielestäni yhteistyön osalta vanhempien luottamus kasvattajiin on erityisessä asemassa sosiaalisten taitojen oppimisessa ja harjoittelussa. Kun vanhemmat luottavat kasvattajien osaamiseen voivat työntekijät käyttää omaa ammattitaitoaan hyväksi ja auttaa lasta sosiaalisissa tilanteissa ja taidoissa ja kertoa vanhemmille, miten kyseinen taito lapselta sujuu. Kuitenkin kasvattajien luottamus vanhempiin ja heidän pääasialliseen kasvatustuuseen on myös tärkeää. Kasvattajien on tärkeä tiedostaa, että vanhemmat varmasti myös tukevat lapsia sosiaalisessa kehityksessä parhaimman mukaan ja kasvattaja on siinä rinnalla kulkijana.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2007, 31) kerrotaan, että kasvatuskumppanuus vaatii molemminpuolista luottamusta, kunnioitusta sekä tasavertaisuutta. Vanhemmilla on tietenkin lapsen ensisijainen kasvatustuue ja oman lapsensa erinomainen tuntemus. Henkilöstön tarkoituksena on tukea vanhempia kasvatustehtävässään oman ammattitaitonsa ja ammattinsa puolesta. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostaa myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyttä. Kyseisen yhteistyöntavoitteeksi nähdään sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvu ympäristön luomisen. Lisäksi pyritään vanhempien kanssa yhdessä edistämään lapsen kehitystä ja oppimista.

Yhteistyön tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mikäli huomataan lapsella kehityksen, oppimisen tai kasvun alueella jokin tuen tarve. Huomattuaan tällaista vanhempien ja kasvatushenkilöstön tulee luoda yhteistyössä lapsen etua ajatellen lapselle toimintastrategia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 32.) Mikäli esimerkiksi päiväkodissa huomataan lapsen vetäytyvän tai huomataan ettei lapsi pääse lapsiryhmään mukaan, kerrotaan siitä vanhemmille ja mietitään, millä tavoin voidaan helpottaa lasta pääsemään mukaan erilaisiin leikkitalanteisiin. Päiväkodissa olen törmännyt usein siihen, että on ujoja lapsia, joiden

kanssa tehdään enemmän töitä, jotta hän löytää toverisuhteita ja pääsee mukaan ryhmään. Tällaisissa tilanteissa vanhempien ja ammattilaisten on tehtävä yhteistyötä ja pohtia onko lapsilla esimerkiksi ollut toverisuhteita kotona vai aloitetaanko toverisuhteiden ja sosiaalisten kanssakäymisten harjoittelu vasta päiväkodissa. Se helpottaa paljon kasvatushenkilöstön arkea, kun tietää miltä tasolta lapsen kanssa lähdetään liikkeelle kyseisessä asiassa.

Hyvä varhaiskasvatus antaa tukea vanhemmille monella eri osa-alueella ei ainoastaan kasvun, kehityksen ja opetuksen osa-alueella. Lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen tukeminen on yksi avainasemassa oleva päivähoidon tehtävä. Kun lapsen kanssa ollaan päiväkodissa välittömässä vuorovaikutuksessa, voidaan tällä tavoin tukea lapsen oppimistaitoja eri menetelmiä hyödyntäen. Tämä ehkäisee lasta oppimisvaikeuksilta sekä ehkäisee koulussa syrjäytymistä, sillä nämä asiat ovat yleisimpiä syitä lasten syrjäytymiseen. (Kalliala 2012, 90.)

3.5 LAPE-kärkihanke ja Meirän Vasu varhaiskasvatusta tukemassa

Hankkeen tarkoituksena on tehdä muutosta kohti lapsi- ja perhelähtöisiä, oikea-aikaisia ja tarpeenmukaisia palveluita. Kyseisen hankkeen kautta pyritään luomaan toimintakulttuuria, joka osallistaa lapsia. Hankkeen kautta pyritään, että lasten kokemukset tulisivat paremmin esille muun muassa erilaisten arviointien kautta. Hankkeessa myös pyritään vahvistamaan vanhemmuutta, luomaan matalankynnyksen palveluita sekä pyrkiä siihen, että varhaiskasvatus on lapsen hyvinvoinnin tukena silloin kun lapsi tukea tarvitsee. Hanketta ohjaavia periaatteita ovat lapsen oikeudet ja lapsen etu, lapsi- ja perhelähtöisyys, voimavarojen vahvistaminen ja perheiden monimuotoisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.) Kyseinen hanke on siis liitännäinen myös sosiaalisiin taitoihin. Sosiaaliset taidot lisäävät taatusti lasten hyvinvointia, kun on toverisuhteita ja keinoja hoitaa sosiaalisia tilanteita mallikkaasti. Kyseinen hanke on alkanut 2015 ja kestää ainakin vuoteen 2019 saakka, tämän jälkeen mietitään, onko kyseiselle hankkeelle vielä tarvetta. Hankkeen toteuttajana ja taustalla toimii sosiaali- ja terveysministeriö.

Opinnäytetyössäni haastattelen Seinäjoen alueen päiväkotien lastentarhanopettajia, sen vuoksi halusin nostaa esiin meirän vasun. Meirän vasu on Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelma. Seinäjoella Meirän vasua käytetään varhaiskasvatuksen ohjausvälineenä eri yksiköissä. Meirän vasun tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuutta ja tasavertaisuutta Seinäjoen alueella. (Seinäjoen kaupunki 2012, 3.)

Seinäjoella on laadittu varhaiskasvatukselle tiettyjä päämääriä ja tavoitteita, jotka pyritään saavuttamaan. Kasvatuspäämääriä ovat lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, lasten itsenäisyyden asteittainen lisääminen sekä toiset lapsen huomioon ottavan käyttäytymismallin tukeminen ja lisääminen päivähoitossa. (Seinäjoen kaupunki 2012, 6.)

4 VARHAISKASVATUKSEN MENETELMÄT SOSIAALISIA TAITOJA TUKEMASSA JA EDISTÄMÄSSÄ

Haluan tuoda työssäni esiin millä tavoin varhaiskasvatus ja päiväkoti pyrkivät tukemaan lasten sosiaalisia taitoja. Haluan nostaa esiin tärkeitä asioita, jotka vaikuttavat lasten sosiaalisten taitojen syntyyn ja kertoa asioista, kuinka päiväkoti tukee sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Varhaiskasvatus voi tukea lasten sosiaalisia taitoja eri tavoin. Päiväkodissa esimerkiksi järjestetään lapselle varhaista tukea. Tuen muodot voivat olla erilaisia riippuen lapsen tarpeesta. Tukea voivat antaa lastenhoitajat, lastentarhanopettajat ja erityisopettajat. Monissa tilanteissa myös erilaiset yhteistyötahot kuten toimintaterapia otetaan lapsen tueksi. (Jyväskylän kaupunki 2016.) Tukimenetelminä päiväkodeissa voidaan käyttää muun muassa leikin eri muotoja. Päiväkoti ympäristönä tukee lapsen sosiaalista kehitystä ja sosiaalisia taitoja esimerkiksi ryhmätoiminnan ja vertaissuhteiden avulla. Lisäksi on kehitetty erilaisia menetelmiä ihan vain sosiaalisten taitojen tukemiseksi ja sosiaalisten taitojen harjoitteluksi, joita tuon esillä olevissa kappaleissa.

Sosiaalisia taitoja lapsilla voidaan tukea opettamalla lasta tunnistamaan tunteita niin hyviä kuin pahoja tunteitaankin. Jos lapsi ei ole vielä sosiaalisesti lahjakas on tärkeää, että hänen itsetuntoaan silti vahvistetaan niillä osa-alueilla, joissa lapsi jo sillä hetkellä pärjää. (Ginsberg 2008.)

4.1 Varhaiskasvatus sosiaalisten taitojen tukena

Varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla on erilaisia tarpeita. Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan lapsen mahdolliset tuen tarpeet. Mikäli lapsi tarvitsee erityistä tukea, pyritään sitä järjestämään hänelle päiväkodissa. Esimerkiksi erityislastentarhanopettajat työskentelevät päiväkodeissa ja usein myös toimintaterapia ja mahdollinen puheterapia järjestetään mahdollisuuksien mukaan lapsen hoitopäivän aikana päiväkodissa. (Jyväskylän kaupunki 2016.)

Perheiden tueksi on mahdollista järjestää varhaiskasvatusta, mikäli koetaan, että siitä on lapselle hyötyä. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on nimenomaan pyrkiä tukemaan ja turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys. Ehkäisevän lastensuojelun avulla pystytään järjestämään esimerkiksi päivähoitoa ja muuta tukea lapselle. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Kokemukseni pohjalta olen huomannut, että sosiaalisin perustein voidaan järjestää päivähoitopaikka, jos kotona on esimerkiksi pieni lapsi ja perheen arki on jollain tavoin haastavaa. Lapsi ei esimerkiksi saa kotonaan tarpeeksi paljon huomiota ja vuorovaikutusta.

Päivähoidossa pyritään käyttämään laajalti integraatiota. Integraatiolla pyritään luomaan ns. erityistä tukea tarvitsevalle lapselle samanlaiset mahdollisuudet toimijana kuin muillakin lapsilla. Pyritään järjestämään ympäristö sen mukaiseksi, että siellä on helppo toimia. Lisäksi kun palvelut esimerkiksi puheterapia tuodaan lapselle päiväkotiin, hän ei joudu vaihtelevaan paikkoja, vaan voi olla koko päivän osa omaa ryhmäänsä, johon kuuluu. On todettu, että kaikki lapset tarvitsevat myönteisiä kokemuksia omassa lapsiryhmässään. Myös erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee myönteisiä kokemuksia, jotta itsetunto ja sosiaaliset taidot pääsevät kehittymään. (Lastentarhanopettajaliitto [Viitattu 3.10.2016], 8.)

Päiväkotiryhmissä on lapsia, jotka ovat mahdollisesti syrjäytymisriskissä. Tällaisilla lapsilla on usein psykososiaalisia vaikeuksia, joiden vuoksi lapsi usein sulkeutuu sisäänpäin tai kääntyy puolestaan ulospäin esimerkiksi häiritsemällä lapsiryhmää. Lastenkin maailmassa sosiaalisilla taidoilla ja lapsen minäkäsityksellä on suuri merkitys. Usein lapsen heikkoon itsearvostukseen liittyvät erilaiset negatiiviset ja kielteiset käsitykset muista lapsista sekä tätä kautta omat kielteiset aikeet muita lapsia kohtaan. Usein tuen tarpeessa oleva lapsi käyttäytyy joko vetäytyvästi tai puolestaan hyökkäävästi toisia lapsia kohtaan. Tällainen käyttäytyminen herättää toisissa lapsissa torjuntaa sekä kielteisiä ja negatiivisia tuntemuksia. Tämän vuoksi vertaisryhmän ulkopuolelle jää usein lapsi, jolla on jonkinlaista tuen tarvetta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 194.)

Päiväkodeissa ja kouluissa onkin huomattu, että on paljon lapsia jotka tarvitsevat tukea ja apua sosiaalisen kehityksen ja tunnetaitojen osalta. On olemassa esimerkiksi Askeleittain-niminen ohjelma, joka tukee sosiaalisten- ja tunnetaitojen kehitystä. Ohjelma on tarkoitettu 4-12-vuotiaille lapsille, joten se on käytössä

päiväkodeissakin. Kyseisen ohjelman kautta pyritään lapsille mallittamaan erilaisia rakentavia toimintatapoja, joiden avulla lapset voivat olla vuorovaikutuksessa eri ihmisten kanssa. Askeleittain ohjelmassa harjoitellaan empatiataitoja, tunteiden säätelyä sekä ongelmanratkaisua. (Kanninen & Sigfrids 2012, 181.)

4.2 Leikki tukemassa lapsia

Lapset leikkivät paljon. Vuorovaikutus lasten välillä tapahtuu pääosin leikin kautta. (Liuska & Turunen 2015, 19.) Leikin avulla lapsi suhtautuu ympäröivään maailmaan ja omaksuu erilaista tietoa ympäristöstään. Lapsen henkilökohtaiset kokemukset esimerkiksi kotoa heijastuu lapsen leikkiin. Leikissä lapsi havainnoi kokemaansa. Leikin yksi tarkoitus on luoda ystävyyssuhteita ja kontakteja muihin ihmisiin ja tätä kautta ottamaan muut ihmiset huomioon tasavertaisina. Leikissä kehittyä lisäksi ideat, ongelmanratkaisu sekä luova ajattelu. Leikki kokonaisuudessaan on tuottavaa ja luovaa toimintaa. (Helenius & Lummelahti 2013, 14.) Jo uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että leikillä on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle ja päiväkodissa on tärkeä luoda ympäristö, jossa lapsi tykkää leikkiä. Perusteissa nähdään myös tärkeäksi, että lasten leikkikokeiluille, aloitteille ja ideoille on antaa tilaa arjen toiminnassa. (Opetushallitus 2016, 20).

Leikkejä ovat muun muassa roolileikit ja sääntöleikit. Leikin erilaiset muodot auttavat lasten toimintaa niin, että ne jättävät jälkiä keskushermostoon ja tätä kautta lapsen kyvyt ja taidot harjaantuvat. (Helenius & Lummelahti 2013, 14.) Lasten välisillä suhteilla on merkityksellinen sija jo pienenkin lapsen elämässä. Päiväkodissa ammattilaisen onkin tärkeä huomata ne lapset, joiden on vaikea luoda ryhmässään vertaissuhteita ja päästä mukaan leikkeihin. Leikkitaidot ovat välttämätön taito, jotta lapsi pystyy luomaan suhteita toisiin lapsiin. Leikkitaitojen perusteella luodaan lasten väliset keskinäiset suhteet ennen kouluikää. (Helenius & Lummelahti 2013, 90.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapset joilla on heikot leikkitaidot tai ei välttämättä leikkitaitoja ollenkaan jäävät luultavimmin ryhmän ulkopuolelle. Oman kokemukseni mukaan päiväkotia on erityisasemassa juuri tässä kohtaa, kun leikkitaitoja ja vertaissuhteita luodaan. Tietenkin on mahdollista, että esimerkiksi perhekerhojen ja harrastusten avulla lapsi luo vertaissuhteitaan ja leikkitaitoja, mutta helpointa

koen sen olevan päiväkodeissa, jossa ammattitaitoinen henkilökunta on opastamassa mahdollisissa ristiriitatilanteissa ja eri mielisyksissä.

Positiivisten leikkikokemusten avulla lapsen itsetunto kohentuu, sosiaaliset taidot parantuvat ja harjaantuvat sekä kognitiiviset taidot ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät. Lapsuudessa saadut myönteiset leikkikokemukset vaikuttavat myös myöhempään koulumenestykseen koulun alkaessa. Lapsi saa positiivisia kokemuksia leikistä ja itsestään sosiaalisena lapsena sen kautta, että hän pääsee leikkimään ryhmään, jossa saa kokemuksia vastavuoroisuudesta ja hyväksytyksi tulemisesta. (Liuska & Turunen 2015, 19.)

Leikin on todettu tukevan lapsen sosiaalista kehitystä ja siitä syntyviä sosiaalisia taitoja. Leikki lisää lapsen sosiaalista vuorovaikutusta ja kanssakäymistä. Ryhmissä on kuitenkin paljon erilaisia lapsia ja kaikki heistä eivät pysty sosiaalisiin leikkeihin ja vertaissuhteisiin muiden kanssa. Ei-sosiaalinen leikki ei kuitenkaan ole välttämättä haitallista lapselle. Ei-sosiaalisella leikkikäyttäytymisellä on kolme muotoa. Yksinleikissä pitäytyminen, ulospäinsuuntautunut yksinleikki ja vetäytyvä käyttäytyminen. Yksinleikissä pitäytyminen sisältää paljon erilaisten esineiden tutkimusta ja itseksensä rakentelua kuten palapelien tekoa. Lasten, jotka leikkivät säännöllisesti ja usein yksin nähdään olevan esineorientoituneita, ihmisorientaisuuden sijaan. Tällaiset lapset tekevät mielellään erilaisia tehtäviä, jotka liittyvät usein esineisiin kuten lelujen järjestämistä ja lajittelua. Tällaista leikkiä leikkivät lapset menestyvät usein heikosti erilaisissa sosiaalisissa tehtävissä, joita päiväkodeissa tehdään. Toinen ei-sosiaalisen leikin muoto oli ulospäinsuuntautunut yksinleikki. Tässä muodossa lapsi toistaa esimerkiksi jotain tiettyä sensomotorista käyttäytymispiirrettä ja leikkii yksin mielikuvitusleikkiä. Kyseinen mielikuvitus eroaa kuitenkin tovereiden kanssa leikitävästä mielikuvitusleikistä kuten roolileikeistä. Viimeinen ei-sosiaalisen leikin muoto on vetäytyvä käyttäytyminen, se ilmenee pitkäaikaisena muiden lasten leikkien seuraamisena ja leikkiin osallistumattomuutena. Usein ajatellaan vetäytyvän lapsen ilmaisevan ahdistusta sosiaalisia tilanteita kohtaan. (Viittala 2006, 160.) Ei-sosiaalinen leikki ei kuitenkaan tee ketään lasta toista huonommaksi. Kyseiseen leikkikäyttäytymiseen liittyy varmasti paljon taustatekijöitä, joita ei voi huomata, kun lapsen yksilöllisen huomiointin ja seuraamisen kautta. Ei-sosiaalinen leikkikäyttäytymisen malli on siis vain yksi leikin malli.

4.3 Ryhmässä toimiminen

Päiväkodeissa on eri kokoisia ryhmiä, riippuen siitä onko lapsiryhmä sillä hetkellä täynnä vai onko ryhmässä vapaita paikkoja. Varhaiskasvatuslaki kuitenkin määrittää, että kasvatushenkilöstöä on oltava riittävä määrä lapsiin nähden (Varhaiskasvatuslaki 1973). Omien kokemusteni mukaan lapsia on ryhmässä enintään 24 riippuen aina lasten iästä, olen kuitenkin työskennellyt useissa päiväkodeissa ja huomannut ryhmäkoissa paljon eroavaisuuksia.

Pienryhmä toiminta tarkoittaa pienissä lapsiryhmissä toimimista. Se on lähtökohta lapsilähtöiseen ajatteluun. (Aalto 2014.) Pienryhmätoiminnalla on suuri merkitys nykypäivän päiväkotien arjessa. Pienryhmätoiminnalla pyritään lapsilähtöisempään toimintaan suurissa lapsiryhmissä. Pienryhmätoiminnan avulla pystytään vastaamaan lasten yksilöllisiin tarpeisiin. Kasvattajan on myös helpompi havainnoida lapsia ja antaa heille yksilöllisesti huomiota. Isossa ryhmässä tämä koetaan hankalaksi, koska lapsia voi olla jopa 22. Kun pystytään havainnoimaan lasta pienryhmässä, lapsen mahdollinen tuen tarve tulee helpommin huomatuksi. Myös sosiaalisten taitojen kannalta pienryhmissä toimiminen on loogista. Yksi aikuinen on useasti n. 3-7 lapsen kanssa kerrallaan, joten kaikilla lapsilla on mahdollisuus vuorovaikutukseen keskenään ja siihen lapsia myös tuetaan. (Aalto 2014.) Itse ajattelisin, että juurikin ujoille ja hieman aroille lapsille pienryhmätoiminta on oiva menetelmä sosiaalisten taitojen luomiseksi. Toisten lasten kanssa vuorovaikutuksessa oleminen on huomattavasti helpompaa, jos lapsia on hieman vähemmän. (Savolainen 2013, 19-20.)

Pienryhmätoiminnalla saadaan aikaan lapsille sekä kasvattajille kiireettömyyden tunnetta sekä toimivampaa kasvatuskumppanuutta ja esimerkiksi laadukasta pedagogista toimintaa päiväkodeissa. Toimintatavassa erityisen tärkeää on, että jokaisen lapsen ääni saadaan kuuluville ja jokainen lapsi kohdataan joka ikinen päivä yksilönä eikä vain ison ryhmän jäsenenä. (Kaarinan kaupunki 2015.)

On tärkeää, että kun lapsi tulee päiväkotiin, hän tuntee olevansa turvassa. Repon (2015, 128-129) mukaan turvallisuutta päiväkodissa voidaan luoda vahvistamalla me-henkeä. Toimitaan siis yhdessä lasten kanssa ja sovitaan yhteiset säännöt. Kuitenkin päiväkodeissa on yhä enenevässä määrin alettu poistamaan ns. kotiryhmiä

eli on ryhmätön päiväkotii. Lapsi siis valitsee itse missä haluaa leikkiä ja toimia. Repon (2015, 129) mukaan kuitenkin omat kotiryhmät ovat tärkeitä lapsille, sillä niistä on paljon tukea ja iloa lapsen kehitykselle. Me-hengen luomisella mahdollistetaan lapselle osallisuuden tunteminen jo varhaisessa vaiheessa. Olen itse samaa mieltä Revon kanssa, sillä näen, että samat turvalliset aikuiset ja lapset luovat lapselle turvaa ja auttavat lasta esimerkiksi hoitoon tulemisessa ja sosiaalisten taitojen luomisessa, kun ympärillä olevat ihmiset ovat jo tuttuja. Kuitenkin isommille lapsille näen ryhmättömän ympäristön ihan hyväksi, mutta käytännössä se on vanhemmille lapsille haastavampi järjestää.

4.4 Vertaissuhteet sosiaalisuuden edistäjänä

Vertaisilla ja vertaissuhteilla yleensä tarkoitetaan ryhmää, jossa on saman ikäisiä tai kehitykseltään samalla tasolla olevia lapsia. Usein alle kouluikäisen lapsen vertaisryhmä toimii päivähoitopaikassa. Jos lapsella on hyvä vertaisryhmä sekä myönteiset ihmissuhteet, luovat ne mahdollisuuden myönteiselle vuorovaikutuksen kehitykselle sekä mahdollisesti hyvälle itsetunnolle. (Repo 2015, 122.) Vertaisryhmässä toimimiseen lapsi tarvitsee kykyä eläytyä toisen asemaan eli empatiataitoja, mutta lisäksi lapsi tarvitsee yhteistoimintataitoja, jotta pystyy toimimaan muiden lasten kanssa (Kirveslahti 2015. 160).

Lapsen on tärkeää päästä ennen kouluikää kehittämään vuorovaikutustaitoja oman vertaisryhmänsä kanssa. Vertaisryhmän avulla lapsi saa harjoiteltua asioiden jakamista, sääntöjen noudattamista, vastavuoroisuutta ja toisten lasten huomioimista. Usein lasten leikeissä syntyy erilaisia riitoja ja ristiriitatilanteista, mutta ne ovat lapselle oiva paikka harjoitella sosiaalisia taitoja. (Liuska & Turunen 2015, 19.)

Vertaisryhmän avulla lapsi pystyy luomaan uusia ystävyys- ja toverisuhteita. Lisäksi vertaisryhmän kautta lapsi saa kokemuksen kuulumisesta johonkin ryhmään. Vertaisryhmät kehittävät kognitiivisia ja sosiokognitiivisia valmiuksia lapsella. Vertaisryhmässä toimiminen vahvistaa lapsen tunnetta, että hän kuuluu johonkin ryhmään ja on arvokas, sitä kautta vertaisryhmään kuulumisen ehkäisee mahdollista syrjäytymistä ja kiusaamista. Ystävyysuhteet suojaavat lapsia mahdollisilta huonoilta kokemuksilta tunnepuolella kuten torjutuksi tulemisesta ja kiusaamiselta. Ystävyysuhteet

määritellään niin, että se on kahdenkeskistä vastavuoroista suhdetta kahden ihmisen välillä. Se siis hieman eroaa vertaissuhteen määritteestä. (Repo 2015. 122-123.)

Lapset hakevat hyväksyntää päiväkodissa niin aikuisilta kuin vertaisiltaankin. Mikäli lapsi hakee hyväksyntää vertaisryhmässä ja saakin sitä, vahvistaa se lapsen vuorovaikutustaitoja olennaisesti. Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että vaikka lapset hakevat hyväksyntää muilta lapsilta aina lapsi ei sitä välttämättä saa. Tällöin lapsen mahdollisuus omien vuorovaikutustaitojen harjoitteluun heikentyy. Onkin tärkeää, että kasvattajat ovat tukemassa lapsia niin, että he saisivat myös toisiltaan hyväksyntää. Vertaisryhmän hyväksyntä sekä mahdollinen torjunta, lapsen motivaatio, vuorovaikutustaidot sekä kasvattajan tuki lapselle vaikuttavat kaikki omalla tavallaan lapsen toimintaan vertaisryhmässä sekä lapsen osallistumiseen. Kuitenkin aina kun puhutaan pienestä lapsesta, on vanhemmilla ja kasvattajilla suuri asema lapsen osallistumisen tukemisessa. Lapsen jo olemassa olevat vuorovaikutustaidot ja lapsen oma motivaatio vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa vaikuttaa siihen, kuinka lapsi hakeutuu vuorovaikutustilanteisiin ja siihen, miten toiset lapset ottavat hänet huomioon. (Koivunen & Lehtinen 2015, 177-178.) Omien kokemuksieni mukaan, lapset ottavat helpommin leikkeihinsä sellaiset lapset, jotka itse hakeutuvat toisten lasten seuraan. Uusien lasten tullessa useimmat ovat aina kiinnostuneita uudesta tulokkaasta, mutta mielestäni tässä kohdassa näkyy hyvin lapsen oma motivaatio vuorovaikutukseen.

Lapset arvostavat vertaisissaan yhteistyökykyisyyttä, avuliaisuutta sekä ystävällisyyttä. Jollain tavalla myös johtajuus nähdään lasten silmissä tärkeänä. Lapset liittävät kyseiset ominaisuudet lapseen, joka on suosittu omassa ryhmässään esimerkiksi päiväkodissa. (Ojala 2015, 45.) Kyseisen teorian perusteella voi siis sanoa, että lapset pitävät ryhmänsä suosituimpana lapsena sellaista, joka omistaa hyvät sosiaaliset taidot. Avuliaisuuden ja ystävällisyyden näen lisäksi empatiataitoihin liittyvänä asiana. On siis suuri merkitys jo päiväkotikäistenkin lasten kesken, että sosiaaliset taidot ovat hyvät.

Keskityn opinnäytetyössäni päiväkotikäisiin lapsiin ja sosiaalisten taitojen kannalta on tutkittu, että jo neljävuotias lapsi alkaa olla kiinnostunut kavereistaan ja kyselee yhä enemmän omista vertaisistaan. Lisäksi neljävuotiaan lapsen taidot ovat jo sillä

tasolla, että kykenee leikkimään toisten lasten kanssa, mutta tarvitsee kuitenkin risiiritilanteissa vielä apua aikuiselta. Roolileikit kuten erilaiset kotileikit alkavat kiinnostaa jo neljävuotiasta lasta ja vanhemmilta opitut käyttäytymismallit esimerkiksi leikkipuistossa ja kaupassa ovat selvät. Tietenkin on eri asia noudattaako lapsi niitä, mutta käytännössä lapsi jo tässä kohtaa tietää miten kuuluisi käyttäytyä. Vertaisryhmien mielipiteet alkavat kiinnostaa. Kuten edellä mainitsin itsetunnon kehittymisen kannalta, vertaisryhmään kuuluminen on jo neljävuotiaalle todella tärkeää ja etenkin se, kuinka muut lapset puhuvat hänestä ja onko hän pidetty. (Vilen ym. 2008, 159-160.)

Vertaissuhteissa kasvattajan ohjaava merkitys korostuu. Kasvattajalla tulee omasta mielestäni olla ”Silmät myös selässä”. Tällä sanonnalla tarkoitan, että kasvattajan täytyy olla havainnoimassa lapsiryhmän erilaisia muuttuvia tilanteita. Vertaissuhteita helpottaa myös se, että ympäristö on sellainen joka mahdollistaa kaikki lapset leikkiin. Ympäristön tulee olla lapsia luokseen kutsuva. Päiväkodissa kasvattajat tärkein tehtävä on luoda lapsille sellainen ympäristö, jossa kaikkien yhteisleikki ja leikki muutenkin mahdollistuvat niin, että jokainen lapsi voi olla mukana leikissä. Kasvattajan on luotava fyysisesti turvallinen ympäristö, mutta myös psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisen ympäristö, jossa vallitsee turvallinen ilmapiiri. Turvallinen ilmapiiri helpottaa lapsia näyttämään tunteitaan ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään mieltä painavista asioista kasvattajalta, mutta lapsia tuetaan myös vuorovaiikutukseen muiden lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 32.)

4.5 Muu päiväkodin toiminta tukemassa lasta

Lasten sosiaalisia taitoja pyritään tukemaan ja vahvistamaan päiväkodeissa. Yksi menetelmä kuinka sosiaalisia taitoja voi tukea on ohjaaminen. Tässä menetelmässä edetään asteittain eteenpäin. Kyseinen toiminta aloitetaan lapsen kanssa keskustellen kehittämistarpeesta olevasta sosiaalisesta taidosta ja sen merkityksestä itselle. Kyseisen menetelmän voi siis ottaa käyttöön, jos lapsella esimerkiksi ilmenee toimintaa, jossa huomataan selvästi, että sosiaalisten taitojen puute tai heikkous aiheuttaa ongelmia lapsiryhmässä. Menetelmän avulla pyritään siis tukemaan lasten sosiaalisia taitoja ja auttaa

lapsia löytämään oikea sosiaalinen käyttäytymismalli. Ensimmäisen vaiheen jälkeen siirrytään konkreettiseen toimintaan. Toiminnassa voidaan käydä läpi niin sanottuja oikeita käyttäytymismalleja, mutta lisäksi läpikäydään tilanteita, jossa käyttäytyminen on sosiaalisesti heikkoa. Menetelmän viimeisessä vaiheessa voidaan sosiaalisia tilanteita harjoitella niin, että käydään tilanteita, jossa kehittämistarpeessa oleva taito tuodaan esille draaman tai roolileikkien kautta. Tässä viimeisessä vaiheessa kehittämistarpeessa olevaa taitoa vahvistetaan lapselle toiminnassa antamalla hyvää kannustavaa palautetta. (Ojala 2015, 48.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron tutkimuspaikastani sekä yhteistyöorganisaatiosta. Luvussa kerron myös tutkimuskysymyksen sekä tutkimuksen tavoitteet. Haluan myös tuoda luvussa esille sitä, millä tutkimusmenetelmillä tutkimuksen toteutin ja minkälaisia menetelmiä käytin aineistonkeräämiseen sekä aineiston läpikäymiseen. Viimeisenä kohtana keskityn tutkimuksen luotettavuuteen sekä eettisyyteen.

5.1 Aiheenvalinta ja yhteistyöorganisaation kuvaus

Valitsin aiheeni oman kiinnostukseni pohjalta. Olen jutellut monen eri henkilön kanssa ja kaikki kokivat aiheeni mielenkiintoiseksi sekä ajankohtaiseksi. Uskon sen johtuvan siitä, että yhteiskuntamme on tällä hetkellä kovassa muutoksessa ja esimerkiksi digitaalinen maailma on vallannut paljon sosiaalisista tilanteista. Aiheeni koin tällä hetkellä tärkeäksi, sillä yhä enenevin määrin mietitään, onko lasten paikka päiväkodissa vai ei. Halusin, että opinnäytetyöni käsittelee aihetta päivähoidon näkökannalta, sillä tuleva työpaikkani tulee olemaan kyseisellä alalla. Kuinka mahdollisesti sosiaalisia taitoja tuetaan ja millä menetelmin. Aiheeni on tärkeä, sillä jo nuorena luoduilla sosiaalisilla taidoilla pääsee eteenpäin tulevaisuudessa ja tässä kohdassa esimerkiksi kouluun siirtyminen on helpompaa, kun vertaissuhteita on luotu jo ennen kouluun siirtymistä. Olen huomannut, että lapsen, jonka sosiaaliset taidot ovat kanttuneet esimerkiksi päivähoidossa, on helpompi luoda uusia suhteita eri ihmisiin, niin aikuisiin kuin lapsiin. Omien henkilökohtaisten työkokemusten perusteella koen siis päivähoidon merkityksen sosiaalisten suhteiden tukemisessa ja luomisessa olevan erittäin tärkeää.

Yhteistyötahoni on Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus. Erityisesti opinnäytteeni keskittyy Seinäjoella kahteen päiväkotiin, jossa toteutin haastattelut kyseisen aiheen tiimoilta. Seinäjoen varhaiskasvatus vastaa lapsiperheiltä heränneisiin tarpeisiin järjestämällä tavoitteellista ja turvallista päivähoitoa sekä moniammatillista opetusta yhteistyönä eri toimijoiden välillä. Seinäjoella varhaiskasvatuksesta vastaa

33 päiväkotia, 15 ryhmäperhepäiväkotia ja 86 perhepäivähoitajaa. Oman opinnäytetyöni aihe on kuitenkin rajattu ainoastaan päiväkoteihin. (Seinäjoen kaupunki [Viitattu 7.11.2016].)

5.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Itselläni on opinnäytetyössäni kolme tutkimuskysymystä. Opinnäytteeni tutkimuskysymykset ovat: Mitä ovat sosiaaliset taidot lapsella ja miten ne ilmenevät päiväkodissa? Miten kyseisiä taitoja tuetaan ja harjoitellaan päiväkodissa. Kolmas eli viimeinen kysymykseni tuo opinnäytetyöhöni kehittämisenäkökulmaa eli kuinka lasten sosiaalisia taitoja voitaisiin tukea entistä paremmin päiväkodissa?

Tutkimuksen tavoitteena oli luoda tietoa siitä, miten päiväkodissa toimitaan sosiaalisten taitojen tukemiseksi ja parantamiseksi ja lisäksi mietitään millä tavoin kyseistä toimintaa harjoitellaan. Halusin luoda tutkimuksellani tietoisuutta siitä, että myös kasvatusalan henkilöstö oppii tiedostamaan miten tärkeä merkitys päiväkodilla ja päivähoidolla on nimenomaan lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä.

5.3 Aikaisemmat tutkimukset

Kyseistä aihetta on tutkittu jonkin verran, mutta useissa tutkimuksissa näkökulma on ollut hieman erilainen kuin omassa opinnäytetyössäni. Liisa Keltikangas-Järvinen (2010, 44.) on tutkinut paljon sosiaalisuutta ja sosiaalisia taitoja. Tutkimukset ovat keskittyneet pääasiallisesti lapsiin, mutta myös aikuisten sosiaaliin taitoihin on kiinnitetty paljon huomiota. Lisäksi Keltikangas-Järvinen on tutkinut sosiaalisuuden ja sosiaalisten taitojen eroavaisuuksia ja tehnyt niiden välille selvän eron. (Keltikangas-Järvinen, 2010.) Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta on tehty myös pro gradu- tutkimus, jossa käsiteltiin muun muassa lasten empatiataitoja sekä tunteiden käsittelyä. Kyseinen tutkimus on kuitenkin toteutettu alakouluikäisille lapsille, mutta koen kuitenkin, että kyseinen tutkimus liittyy hyvin omaan aiheeseeni. (Kajander & Velthem 2012, 6-8.) Lisäksi Jyväskylän yliopistossa on tehty pro gradu- tutkielma siitä, kuinka vuorovaikutusleikki tukee sosiaalisia taitoja. Kyseisen tutkimuksessa siis tulee ilmi vuorovaikutusleikki sekä sen mahdollisuudet sosiaalisten

taitojen tukijana. Haastatteluista kävi selvästi esille se, että leikki on suuri mahdollistaja sosiaalisille taidoille. (Luttinen 2006, 4.)

5.4 Tutkimusmenetelmä

Toteutan tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on tutkia aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 161, 2009.) Laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre on se, että pyritään saamaan niin sanotusti ihmisten ääni kuuluviin konkreettisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 164, 2009). Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimys oikean elämän kuvaamiseen ja tarkoitus on tutkia tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti huomioiden jokaisen yksilölliset piirteet. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 157, 2007)

Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto siinä pyritään keräämään todellisissa ja ihmisille luonnollisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suurempi arvo on tutkijan omilla havainnoilla ja keskusteluilla verrattuna esimerkiksi määrälliseen tutkimukseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 160, 2007.)

5.5 Aineistonkeruu menetelmät ja tutkimusaineistoin analysointi

Laadullisissa tutkimuksissa suositaan usein sellaisia aineistonkeruu menetelmiä, joiden kautta saadaan tutkittavien henkilöiden erilaiset näkökulmat sekä ääni näkyviin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 160, 2007.)

Opinnäytetyön aineistonkeruu menetelmänäni käytin haastattelua. Haastattelu itsessään on jo hyvin joustava menetelmä ja sopii moniin erilaisiin tutkimuksiin. Valitsin itse haastattelun, sillä siinä ollaan vuorovaikutuksessa vastaajan kanssa ja samalla kyseinen tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa siihen suuntaan, mihin itse kaipaa tutkimuksessaan vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Haastattelut toteutin loppuvuonna 2016 sekä alkuvuonna 2017. Haastateltavat henkilöt sain yhteistyötahoni kautta. Haastattelin yhteensä 6 henkilöä, joiden kaikkien koulutustausta oli lastentarhanopettajaa joko sitten ammattikorkeakoulutasolta, yliopistotasolta tai opistotasolta. Haastattelut kestivät puolesta tunnista aina 45 minuuttiin ja haastattelut toteutettiin kahden eri päiväkodin tiloissa. Tein kaikki haastattelut yksin haastateltavan kanssa. Koen, että haastattelujen avulla saan haastateltavasta enemmän irti ja saan kysyä lisäkysymyksiä, jos niin tarve vaatii.

Haastattelumuodoksi valitsin teemahaastattelut. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa edetään teemojen kautta, ei niinkään valmiiden kysymysten kautta. Teemahaastattelun hyvä puoli on se että, se ottaa huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovatkin tärkeässä roolissa. Lisäksi teemahaastattelussa ajatellaan, että kyseiset merkitykset syntyvät nimenomaan vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 48, 2001).

Teemahaastattelu ei yleensä etene tarkkojen, yksityiskohtaisten kysymysten kautta vaan ennemmin kohdentuen ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelussa pyritään huomioimaan myös jokaisen yksilön tulkinnat. Lisäksi vapaan puheen merkitys on suuri, mutta tärkeäksi koetaan kuitenkin se, että kaikki suunnitellut teemat käydään läpi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Toteutin teemahaastattelut, keskustelun omaisesti kuunnellen haastateltavaa henkilöä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin.

Itselleni opinnäytetyön analysointimenetelmän valinta oli hieman hankala, sillä tämä oli ensimmäinen tutkimus, jonka olen toteuttanut. Hirsjärven ym. (2010, 223.) mukaan analyysitapojen valinta ei määräydy tiettyjen sääntöjen mukaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lisäksi usein aineiston analyysia tehdään tutkimuksen aikana eri vaiheissa ei pelkästään silloin kun muut osat ovat jo valmiit. Opinnäytetyön analyysi etenee kuitenkin vaiheittain alkaen aineiston kuvaamisesta ja yhdistämisestä luokitteluun ja siitä aina selitykseen.

Opinnäytetyön analysointivaiheessa käytin analysointimenetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja sillä voidaan analysoida kirjoitettua ja suullista kommunikaatiota. Lisäksi sen avulla kerätty materiaali tiivistetään

niin, että pystytään tarkastelemaan tutkittavien ilmiöiden ja asioiden erilaisia seurauksia sekä niiden yhteyksiä (Tampereen teknillinen yliopisto.) Sisällönanalyysissä tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet, joka on omassa opinäytetyössäni tärkeää. Sisällönanalyysissä käytetään usein teemoittelua, laskeamista ja yhteyksien tarkastelua. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 153). Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että aineiston analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia piirteitä, joita nousee esiin useassa eri haastattelussa. Tämä saattaa johtua siitä, että kyseiset piirteet on saatettu määrittää teemoiksi jo haastattelua suunniteltaessa. Aineistoja analysoidessani päätin myös käyttää teemoittelu-menetelmää omien aineistojeni analysoimiseksi. Koin, että se helpotti minua suuresti jäsentämään kyseiset tiedot oikeiden asioiden alle. Teemoittelu on yksi laadullisen analyysin perusmenetelmä. Teemoittelun avulla tutkimusaineistosta etsitään keskeisiä aihepiirejä eli teemoja. Teemoiksi voi valikoitua sellaisia aiheita jotka toistuvat haastatteluiden aikana useaan kertaan. Teemoittelu etenee teemojen muodostamisen kautta kyseisten teemojen yksityiskohtaisempaan tarkasteluun (Jyväskylän yliopisto.)

Analyysivaiheessa esiin nousseet teemat pohjautuvat usein tutkijan itsensä tekemiin tulkintoihin haastateltavien puheista. Analyysissä käytin myös yhteyksien tarkastelua osana sisällönanalyysia. Yhteyksien tarkastelu suhteessa toisiinsa on analyysin yksi olennaisimmista osista. Yhteyksien tarkasteluun on kuitenkin monia tapoja. Itse käytin yhteyksien tarkasteluun tyypittelyä, se tarkoittaa, että haastateltuja analysoidessa pyrin määrittämään, miten voisin ryhmitellä asiat tiettyjen yhteisten piirteiden avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 174.)

5.6 Opinnäytetyön tutkimusprosessi

Tutkimuksessani toimi yhteistyötahona Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus. Haastattelut toteutin kahdessa Seinäjoen eri päiväkodissa loppuvuoden 2016 sekä alkuvuoden 2017 aikana. Lähetin haastateltaville ensin tutkimukseni avainkysymyksiä, jotta he olivat voineet valmistautua haastatteluun omalla ajallaan. Tämän tein siksi, että aiheeni oli hieman hankala ja mielestäni vaatii perehtymistä aiheeseen etukäteen. Haastateltavat kokivat, että kysymyksiin oli helpompi vastata, kun niitä oli saanut etukäteen miettiä. He myös kertoivat, että aiheeseen ei kiinnitä arkityössä

niin paljon huomiota, joten kun kysymykset sai etukäteen, osasivat kaikki kiinnittää huomiota olennaisiin asioihin. Haastatteluiden alussa kerroin haastateltaville aiheestani ja omasta intressistäni kyseistä aihetta kohtaan. Kerroin myös, että haastattelut nauhoitetaan. Kaikki haastattelut toteutettiin luottamuksellisesti eikä kenenkään henkilön henkilöllisyyttä ole mahdollista tunnistaa jälkikäteen opinnäytetyöstäni. Kyseiset nauhoitukset on poistettu aineiston litteroinnin jälkeen, jotta henkilöiden yksityisyys ja henkilöllisyys pysyvät tuntemattomina. Aineiston poistaminen litterointien jälkeen takaa haastateltaville turvallisuutta ja kunnioitusta heitä ja heidän henkilöllisyyttään kohtaan.

5.7 Eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärven ym. (2010, 231) mukaan tutkimuksissa ylipäätään pyritään aina välttämään kaikenlaisten virheiden syntymistä. Virheiden välttämistä pyritään helpottamaan, sillä että arvioidaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden mittaamisessa voidaan käyttää monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Kaikkien tutkimusten luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi kuitenkin arvioida jollain tavoin. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Tutkimuksen eettisyys on yksi tutkimuksen tärkein kohta. Omassa tutkimuksessani kaikkien henkilöiden henkilöllisyys pysyy salassa loppuun saakka ja vielä silloinkin, kun opinnäytetyöni tuodaan kaikkien luettavaksi.

Haastattelujen luotettavuus on mielestäni hyvää. Haastattelut olivat hyvin samankaltaisia ja kaikkien ääni kuului hyvin litterointia tehdessäni. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2007, 185) haastatteluaineiston luotettavuutta voi heikentää tallenteiden huono kuuluvuus sekä litteroinnin monimuotoisuus ja erilaisuus eri haastatteluiden kohdalla. Lisäksi haastatteluiden luotettavuutta ei pystytä välttämättä määrittämään, sillä vastaukset voivat muuttua tilanteen muuttuessa. Laadullinen tutkimus on aina ainutkertainen ja sitä kautta myös tutkimuksesta saadut materiaalit ovat ainutkertaisia. Tutkimuksen tulokset eivät siis välttämättä ole suoraan verrannollisia, sillä tutkimuskohde vaikuttaa saataviin vastauksiin. (Kananen 2014, 19.) Omat haastattelut sujuivat tekniikan osalta hyvin ja aina ennen haastattelua varmistin, että

haastatteluun ei ole mitään teknisiä esteitä kuten, se ettei haastateltavan ääni kuuluisi. Litteroin kyseiset haastattelut aina viikon sisällä haastattelusta, sillä mielestäni se lisää aineiston luotettavuutta, kun edellisekin haastattelut ovat vielä muistissa ja kirjoitustyö sekä kuuntelu ovat samankaltaista, kun edellisten haastatteluiden osalta.

Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa sitä, että mittaustulokset ovat toistettavissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Mielestäni se lisää haastattelun luotettavuutta, sillä jos nyt kysyisin itse tai jokin toinen henkilö kysyisi tarkalleen samat kysymykset luulen, että vastaukset ovat samankaltaisia, kun edellisellä kerralla. Ainoastaan muuttuneiden tilanteiden seurauksena kyseiset vastaukset olisivat voineet muuttua. Lisäksi työni luotettavuutta lisää se, että olen joka kerta myös itse harjoitellut kysymysten esittämistä jokaiselle haastateltavalle.

Ajattelen myös, että tutkimukseni validius on onnistunut. Tutkimukseni vastasi hyvin, niihin kysymyksiin, jotka tutkimukselleni asetin. Ajattelen myös, että haastattelumenetelmä oli itselleni juuri oikea, sillä sen avulla sain esitettyä lisäkysymyksiä ja varmistettua, että asia on ymmärretty oikein. Validiteetilla pyritään selvittämään sitä, onko kyseinen tutkimusmenetelmä vastannut siihen mihin on haluttu sen vastaavan. Validiuksen tarkoituksena on mitata tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mikä oli tutkimuksen alkuperäinen tarkoitus. (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Validiteetti on sitä, että mietitään, onko kyseinen tutkimus pätevä. Tutkimuksen pätevyyteen vaikuttaa muun muassa se onko tutkimus perusteellisesti tehty ja onko tehdyt päätelmät sekä tulokset oikeita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimus on validi, mikäli sovellettava tutkimusote tekee oikeutta kyseistä ilmiötä tutkittavalle olemukselle ja kysymyksenasettelulle (Virtuaali ammattikorkeakoulu.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa tuon esille tutkimuksessani selville saamani tulokset. Tutkimus ei ole valmis vielä silloin kun tulokset on analysoitu. On tärkeää, että tulokset selitetään ja tulkitaan niin, että ulkopuoliset tutkimuksen lukijat tietävät minkälaisia tulokset oikeasti ovat. Tutkimuksessa tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkija tekee omien pohdintojensa kautta johtopäätöksiä tuloksista. (Hirsjärvi ym. 2008, 229.) Esittelen tuloksen haastattelulomakkeeseen luotujen teemojen mukaisesti. Halusin tuoda tuloksissa esille myös haastateltavien omia sanoja ja ajatuksia, jotka he kertoivat minulle sitaattien muodossa. Haastateltavien puheet ja ajatukset on sisennettynä tekstin joukossa.

6.1 Taustatietoa haastateltavista

Haastattelin yhteensä kuutta lastentarhanopettajaa (Lto). Haastateltavat olivat koulutukseltaan kasvatustieteiden kandidaatteja (2), sosionomeja (2) sekä opistotason lastentarhanopettajia (2). Haastateltavat henkilöt olivat kahdesta eri päiväkodista ja he kaikki olivat naisia.

Haastateltavista henkilöistä nuorin oli 33 vuotta ja vanhin oli 51 vuotta. Työkokemusta kaikilla henkilöillä oli eri määrä ja keskityinkin työkokemuksessa nimenomaan työkokemukseen varhaiskasvatusalalta. Kaikilla kokemusta kyseiseltä alalta oli kuitenkin vähintään 10 vuotta ja enintään 25 vuotta. Sain siis paljon erilaisia näkökulmia omaan tutkimukseeni niin ammattiryhmien, työkokemuksen ja iänkin moninaisuuden avulla.

Haastateltavista osa kuitenkin toi ilmi, että työkokemus ei ole ollut jatkuvaa vaan katkaisun työuraan on tehnyt esimerkiksi äitiysloma, joka on ymmärrettävää, sillä kaikki haastateltavina oli naisia, kuten aikaisemmassa kappaleessa mainitsin.

6.2 Mitä ovat lasten sosiaaliset taidot päiväkodissa ja kuinka ne ilmenevät?

Oma opinnäytetyöni liittyy monin eri tavoin sosiaalisiin taitoihin, joten jaoin sosiaalisia taitoja avainkysymysten avulla haastattelurungossa, joka löytyy opinnäytetyöni liitteistä. (Liite 1). Haastattelun alussa halusin selvittää, mitä lastentarhanopettajat ajattelevat lasten sosiaalisten taitojen ylipäätään olevan. Lisäksi itseäni kiinnosti tietää, kokivatko haastateltavat, että lasten sosiaaliset taidot ovat muuttuneet jollain tavoin vuosien varrella.

Vastaukset ensimmäiseen teemaan liittyen olivat melko samanlaisia. Useat haastateltavat toivat ilmi, että lasten sosiaaliset taidot ovat muun muassa sitä, millä tavoin lapset kohtelevat toisiaan sekä päiväkodin kasvattajia. Tärkeäksi nähtiin aikuisen rooli siinä, että kuinka toisia voi kohdella. Lasten kohtelussa toisiaan kohtaan oli paljon eroja ja ristiriitatilanteiden selvittäminen nähtiinkin suureksi osaksi päiväkodin arkisten tilanteiden vuorovaikutusta.

Ensimmäisessä kohdassa haastateltavat miettivät ylipäätään mitä lapsen sosiaaliset taidot ovat päiväkodissa ja kuinka ne tulevat näkyviin arkisissa tilanteissa. Sosiaalisten taitojen nähtiin olevan koko päiväkotipäivän ajan, erilaisissa tilanteissa. Kaverisuhteet, vanhemmista irrottautumien ja muiden lasten toimiminen on suurin osa sosiaalisia taitoja päiväkodissa.

No se tarkoittaa mun mielestä sitä, että kuinka lapsi toimii päiväkodissa ja siinä ryhmässä. Että se, että hyväksyykö se kaverit ja kuinka se kohtelee kavereita ja kuinka se huomioi niitä. (H4)

Ne sosiaalitaidot mitä ne mun mielestä täällä on, niin on sitä, että miten se lapsi osaa irrottautua niistä omista vanhemmistaan, miten se suhtautuu meihin aikuisiin täällä ja miten se suhtautuu niihin toisiin lapsiin. (H5)

Mun mielestä ne sosiaaliset taidot on ihan suurin asia täällä meillä meidän arjessa täällä päiväkodis. Koska kokoajan sä oot tekemisis toisten ihmisten kaa ja välillä sä oot kaksin jonkun kans ja välillä sä oot vähän pienemmässä porukassa ja sitten sä oot siinä isossa porukassa. (H2)

Yksin elämässä ei pärjää mutta kunnioittaa kuitenkin sen lapsen persoonallisuutta ja ja ominaista tapaa olla ja toimia mutta silti niinku kasvattaa niinku siihen ryhmässä toimimiseen ja kavereitten huomioonottamiseen ja yhdessä toimimiseen. (H3).

Haastatteluissa kaksi kasvattajaa myös kertoi, että sosiaaliset taidot ovat perusta vuorovaikutukselle ja vuorovaikutuksen merkitys päiväkodissa nähtiinkin tärkeäksi. Haastatteluissa kerrottiin, että päiväkodissa kuitenkin aina yritetään, että lapset uskaltaisivat tulla ulos kuoristaan ja tuoda itsensä esiin vuorovaikutuksellisesti toisia lapsia ja aikuisia kohtaan. Kuitenkin kasvattajat osasivat myös huomioida jokaisen lapsen yksilöllisyyden hienosti ja kaikilta tuli esiin, että toiset lapset ovat hiljaisempia ja vetäytyvämpiä ja tämä täytyy ymmärtää kaikessa päiväkodin toiminnassa.

No sosiaaliset taidot tarkoittaa vähän kaikkea, se on kaiken niinku perusta. (H1)

Että (lapsi) on hiljainen ja vetäytyvä ja vähä omiin oloihin jäävä niin siten taas sen houkutteleminen siihen osaksi ja löytämään niitä kavereisuhteita. (H6)

Miten se ylipäätään hallitsee ne omat tunteensa ja osaako se osoittaa sellasta myötätuntoa toisia kohtaan. (H4)

Tarkottaa sitä vuorovaikutustaitoja, ryhmässä olemisen taitoja, henkilökunnan ja kasvattajan sosiaalisia taitoja suhteessa lapsiin, meidän aikuisten keskinäistä käyttäytymistä ja vuorovaikutusta ja se on niinku sitä yhdessäoloa ja sosiaalista olemista ja käyttäytymistä. (H6)

Se on sitä, että kuinka siinä ryhmässä osaa toimia ja olla ja millä lailla osaa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (H5)

Esimerkiksi meihin aikuisiin niin vasta täs lähempänä joulua on viimeisimmät niinku tai ittestä tuntuu että nyt ne on niinku me ollaan tarpeeksuttuja eikä vielääkään yks meidän ryhmän tytöistä tee semmosta

alotetta että tulis kertomaan itte vaan meidän pitää aina kysyä ja tehdä se alote. (H3)

On sellasia lapsia jotka ottaa kontaktia vaan toisiin lapsiin ja ei uskalla ottaa aikuisiin kontaktia ollenkaan tai pyytää apua. (H4)

Sosiaalisten taitojen nähtiin liittyvän olennaisesti myös hyviin käytöstapoihin. Suuri osa haastatelluista kokivat, että lasten sosiaaliset taidot ovat muuttuneet käytöstapojen osalta. Kaksi toi lisäksi esille sitä, että käytöstavat ovat muuttuneet yhteiskunnan muutoksen myötä. Yksilöllisyys korostuu ja me-henki katoaa, sitä joudutaan nykyään luomaan itse, kun ennen se on ollut luontaisempaa ja lapset ovat aamulla esimerkiksi toivottanut hyvät huomenet sekä osannut kiittää ja pyytää anteeksi ilman, että sitä täytyy harjoitella päiväkodissa päivittäin.

Enemmän niinku enemmän on yhteisö kasvattanut, että nykypäivänä päiväkodille annetaan enemmän vastuuta. Että ehkä sitten se mikä on positiivinen muutos, että yksilöä pyritään huomioimaan enemmän. (H1)

Ehkä se tulee tästä yhteiskunnan muutoksestakin, että nykypäivänä korostetaan aika paljon yksilöä ja se näkyy myös sitten lapsilla, että on sitte vähä niinku enemmän se minä-henki kun taas me-henki. (H6)

Nykypäivänä on sellasiakin lapsia, ettei sanota edes, että huomenta että täällä harjottelu lähtee ihan niistä perusteista. (H4)

Toisten lasten leikkiin pääseminen on hankalaa ja toiset lapset ovat leikeissä taitavia ja ylipäättään sosiaalisilta taidoilta niin taitavia, että he pystyvät leikkimään pitkäkestoista leikkiä toisten lasten kanssa eikä siitä synny usein ristiriitatilanteita tai, jos tilanteita syntyy osaavat sosiaalisilta taidoiltaan taitavat lapset selvittää paremmin ristiriitatilanteita.

Et jos on esimerkiksi jos miettii sellasta luontaisesti sosiaalista lasta niin se on hyvin niinku sellasta hyvin luontevaa se leikkiin haku. (H1)

Vaihtelee iän ja tarpeitten mukaan, mutta eihän kaikki oo semmosia esiintyjätyyppisiä jotka, ottaa siitä ryhmästä sen roolin. (H6)

Päiväkodissa lapset tarvitsevat monenlaisiin tilanteisiin sosiaalisia taitoja. Useissa haastatteluissa tuli esille, että lapset tarvitsevat päiväkodissa sosiaalisia taitoja ihan arkipäiväisissä vuoron odottamisissa ja toisten lasten ja aikuisten kanssa toimimisessa.

No tietysti ihan siihen, kun tietää kuinka ollaa toisten kanssa niin sitten on itelläki parempi olo kun osaa toimia, eikä tuu niitä konflikteja kokoajan. (H5)

Ihan että ne oppii ne elämän perussäännöt ja tulemaan toisten ihmisten kans toimeen ja sietämään erilaisuutta ja ottamaan erilaiset ihmiset huomioon ja eri temperamentit ja se on ihan niin perus elämäntaitoja mitä me tarvitaan elämän läpi. (H3)

Tähän tekis mieli sanoa, että niinku ihan joka hetkessä. (H1)

Jokaisella lapsella on omat yksilölliset tarpeensa sosiaalisten taitojen kehittymisen suhteen. Lapset tarvitsevat apua siihen, kuinka kavereiden kanssa toimitaan ja kuinka kavereille esimerkiksi puhutaan. Kahdessa haastattelussa myös tuli ilmi, että lapset tarvitsevat apua erilaisuuden kohtaamisessa ja sietämisessä. On tärkeää, että huomataan ja, että lapset huomaavat, että on paljon erilaisia lapsia ja jokainen lapsi huomioidaan myös yksilöinä.

Se on sellasta erilaisuuden sietämistä, ja sitten sellasta toisen huomioonottamista, ihan vaan että maltat antaa toisen puhua ja sä maltat odottaa ja sä huomaat, että sun ympärillä on muitakin etkä vaan sinä itte. (H2)

No tietenkin noin pienet tarvii ihan kaikessa kokoajan. (H5)

No esimerkiksi se, että mitenkä voi mennä kaverille puhumaan ja mitenkä aikuisellekin puhutaan ja ylipäätään se, että mitenkä niitä ristiriitatilanteita selvitetään sen kaverin kans ettei mennä niinku pätkäsemään turpaan niin sanotusti. (H1)

6.3 Päiväkoti sosiaalisten taitojen tukijana

Päiväkoti sosiaalisten taitojen tukijana teema käsittelee asioita, kuinka päiväkotit tukevat lasten sosiaalisia taitoja ja mitä menetelmiä hyödyntäen. Kaikista kuudesta haastattelusta nousi esiin, että suurin sosiaalisten taitojen tukija on leikki, lisäksi haastateltavat sanoivat, että kirjoista löytyy paljon vinkkejä sosiaalisten taitojen harjaannuttamiseen. On vapaata leikkiä, jossa lapsi joutuu käyttämään paljon sosiaalisia taitoja ja lisäksi on ohjattua leikkiä, jossa aikuinen on tukemassa lasten leikkiä.

No sitte on tiettenki että me ollaan itse mukana ja niinku laps joka ei osaa leikkiä niin mä jotenkin näen kauheen tärkeenä jotenkin sen et sitte se kasvattaja menee mukaan siihen leikkiin ja pistää sitä alkuun. (H3)

Jotain leikkitaitoja harjotellaan, että siellä on vaikeaa lapsen esimerkiksi arkuuden takia päästä siihen leikkiin tai sitten on niin rooroo, että siellä tulee aina kahnauksia. Niin sitten aikuisten kesken yritetään miettiä, että miten me sitä leikkiä muutetaan niin, että joskus ihan voidaan vähän sekoittaa niitä kaveriporukoita, että onkin erilaista leikkiä taas. (H3)

Lisäksi haastatteluissa mietittiin, millaisia tavoitteita päiväkotit asettaa lasten sosiaalisille taidoille. Kaikille lapsille tehdään varhaiskasvatussuunnitelma ja esikouluikäisille lapsille esiopetussuunnitelma. Molemmissa suunnitelmissa käydään läpi tavoitteita toimintakaudelle. Vanhemmat ovat myös mukana tavoitteiden asettamisessa ja vanhemmat ovat tärkeässä roolissa tavoitteiden asettamisessa.

Tavoitteiksi asetettiin monessa haastattelussa, että lapsi tuntisi olevansa osa ryhmää ja kuuluvansa ryhmään. Myös lasten osallisuutta haluttiin lisätä, sillä että lapsi saa olla osallisena ryhmässä. Tämä tavoite tulee myös suoraan varhaiskasvatussuunnitelmien perusteista.

Se suurin tavoite että kaikki lapset tuntee kuuluvansa siihen ryhmään missä on ja kaikki sitten niillä omilla lähtökohdillaan on sitten sitä tukea tarvitseva tai ei tukea tarvitseva niin niitten että materiaaleja näitten taitojen opettelemiseen niin on paljon. (H6)

Ryhmässä toimimisen taito nähtiin tärkeäksi. Pienemmillä lapsilla ei ajateltu vielä, että lasten täytyisi osata toimia isoissa ryhmissä vaan pienryhmien merkitys nähtiin suureksi. Kuitenkin pienempienkin lasten haluttiin oppivan toimimaan edes jonkinlaisessa ryhmässä muiden lasten kanssa.

No varmaan kaikilla on se ryhmässä toimiminen se sellanen yks tavote joka koskee vähä niinku kaikkia ikäryhmiä. (H1)

Sinne [varhaiskasvatussuunnitelma] laitetaan ihan sit niinku konkreettisia tavoitteita et meilläkin on vähän semmosia porukoita sitte jotka on sitte niinku on vaikka kolme tyttöä jotka ei oikein tuu toimeen keskenään et siitä on sit ihan avoimesti puhuttu ja tavoitteeksi sitte että oppis ottamaan kaikki huomioon eikä jätettäis ketään niinku yksin ja aivan tämmösiä tosi konkreettisia tavoitteita. (H3)

Yhteisleikin ja leikin kehityksen nähtiin yleisesti ottaen olevan tärkeä tavoite, joka liittyy liitännäisenä sosiaalisiin taitoihin, sillä sosiaaliset taidot kehittyvät leikin kautta. Leikeissä tulee vuorovaikutusta, mutta myös sellaisia taitoja, jotka auttavat toimimaan toisten lasten kanssa.

Yleensäkin nyt se, että opitaan vähitellen leikkimään toisten kanssa, se leikin kehityksessä se näkyy sellanen sosiaalisten taitojen kehittyminen, et se nyt aika semmonen et sitä leikkiä pitää tukea niin sitä kautta tulee niitä sosiaalisia taitoja ja toisinpäin. (H5)

Kaikki haastateltavat toivat ilmi ja esiin, että on olemassa paljon erilaisia menetelmiä joita voi hyödyntää sosiaalisten taitojen tukemisessa ja jos sillä hetkellä menetelmiä ei itsellä ole apua saa esimerkiksi varhaiserityisopettajalta (VEO).

Veo [varhaiskasvatuksen erityisopettaja] antaa sitten paljon ohjeita, jota se antaa niinku sen lapsiryhmän kasvattajille. (H6)

Haastatellut toivat esiin, että nykyään on paljon erilaisia välineitä ja materiaaleja, joita voi hyödyntää. Kirjat ja erilaisten kuvien käyttö nähtiin hyödyllisenä sosiaalisten taitojen harjaannuttamiseen. Materiaaleja löytyy myös paljon tunnepuolen asioihin, mutta käytännössä käsittelevät paljon erilaisia sosiaalisia tilanteita, joissa voi syntyä ristiriitaa.

Kirjavälineistöähän on paljon, että nythän on paljon tutkittua tietoa jo et sitä löytyy kyllä hyvin että se on melkeen se ja käytännön kokemus ja toki niinku pienryhmätyöskentely tukee paljon tätä puolta myöskin. (H6)

Sitte on paljon kirjoja jotka kertoo näistä ja tai tarinoita mitä voi käyttää ja vaikka mitä. (H5)

No tällä hetkellä nyt niinku on jos miettii meiän ryhmää vaikka niin, yhdellä lapsella on niinku ihan kuvat ja kuvakommunikointi. (H1)

Luetaan hirveesti kirjoja, jopa toi meiän eskarikirja sekin liippaa näihin juttuihin kans. (H4)

Ihan niinku joku ruokajonotuskin niinku siinä pitää huolehtia se että osaat olla siellä jonossa muiden kans ja ihan niinku tälläsiä sitä tulee niinku kokoajan että toimitaan siinä ryhmässä. (H5)

Kaikki lastentarhanopettajat myös näkivät, että pienryhmä toiminta tukee paremmin sosiaalisia taitoja, sillä siinä pystyy olemaan lasten kanssa yksilöllisemmin ja kiinnittämään huomion. 3 haastateltavaa myös kertoivat ajatelleensa, että pienryhmätöiminnassa lapsi saa ja uskaltaa tuoda itseään ehkä paremmin esille, kun taas vertaa isossa ryhmässä toimimiseen.

Ainakin se pienryhmätöiminta helpottaa sitä meidän aikuisten havainnointia kun me ollaan pikkuryhmässä ja siinä sun on helppo niinku heti bongata ja huomata niitä asioita ja puuttua niihin heti kun on se pienempi. (H3)

No tota kyllä pienryhmä tukee sosiaalisia taitoja koska se lapsi saa siitä sen läsnäolon ja huomion ja turvallisuuden tunteen ja se pystyy kans niinku kommunikoimaan paljon paremmin. (H4)

No ainaki se pienryhmähomma nyt on tärkeätä että jaetaan pieniin ryhmiin niin silloin se on oikeesti semmosta että ne voi oppia ja kehittyä eikä oo vaan semmosta selviytymistä. (H5)

Aikuisten välinen vuorovaikutus nousi avainasemaan, siinä kuinka lapset oppivat sosiaalisia taitoja päiväkodissa. Lapset oppivat paljon mallista ja tämän vuoksi onkin tärkeää, kuinka aikuiset puhuvat ja kommunikoivat keskenään. Aikuisten rooli siis käyttäytymisessä on tärkeässä roolissa lapsen sosiaalisten taitojen kannalta.

Meidän aikuisten keskinäistä käyttäytymistä ja vuorovaikutusta ja se on niinku sitä yhdessä oloa ja sosiaalista olemista ja käyttäytymistä. (H6)

Niinku siihen omaan että en mäkkään kiusaa tota mun työkaveria ja tönä että. (H5)

6.4 Sosiaalisten taitojen kehittäminen päiväkodissa

Viimeinen teemahaastattelun osio keskittyi kehittämisenäkökulmaan. Haastateltavat henkilöt miettivät, kuinka sosiaalisia taitoja voisi kehittää entistä paremmin ja riittävätkö esimerkiksi päiväkodin resurssit tähän. Kyseinen kysymys jakoi haastateltavia. Kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että päiväkodissa tulisi olla lisää resursseja, jotta sosiaalisia taitoja voitaisiin kehittää entisestään. Loput 4 ajattelivat kuitenkin, että kaikki on paljon kiinni henkilökunnasta ja henkilökunnan motivaatiosta työtä kohtaan. Kahdessa haastattelussa nousi myös esiin, että kasvattajien täytyy miettiä mikä on se tärkein asia, jonka vuoksi päiväkodissa töitä tehdään.

En niinku hirveesti koe että mä en ehtisi täällä tarpeeksi jotakin tekemään. (H2)

Osaamista on mutta aikaa ei välttämättä oo tarpeeksi että moni luulee, että pk (päiväkodin) henkilökunta on kokoajan vaan lasten kans mutta meillä on hirveesti muutakin hommaa. (H4)

No sanotaanko nyt näin että tota en oo tyytyväinen siihen kehitykseen että suurennetaan ryhmiä ja viedään pois resursseja ja sillee mutta siten useinhan se on myös niin että se on tietynlainen asennekysymys myös turhan usein pyöritään niiden papereiden takana kun pitäis olla lasten kanssa. (H5)

Kyllä (riittävästi resursseja), kun henkilökunta miettii sen roolinsa oikeeseen paikkaan. Mehän ollaan täällä lapsia varten. (H6)

Konkreettisia asioita, joita kaksi haastateltavaa lisäksi olisi aikuisen läsnäolo. He toivoivat, että aikuiset olisivat enemmän läsnä ja tukemassa lapsia esimerkiksi hankalissa tilanteissa, jossa leikit eivät käynnisty tai niissä syntyy ristiriitatilanteita. Lisäksi haastatteluista nousi esiin, että aikuisten tulisi enemmän keskittyä siihen, että ovat läsnä leikissä.

Jos tulee joku riitahomma siinä, niin sen pystyy heti sitten ratkasemaan ja sit on oikeesti nähnyt et mitä siinä on oikeesti tapahtunut et useinhan se on semmosta et en tiedä mitä tapahtu niin vaikee sanoa. (H5)

Leikkihän on ollut aina isossa osassa, et mä ehkä kehittäisn varhaiskasvatukses vielä enemmän sitä kasvattajan roolia siellä leikeissä eli ei jäätäis niinkään niihin aikuisten hommiin, mut sitten kun lapset rupeaa tekemään niitä leikkejä niin aikuinen olis yks osa sitä leikkiä vaikka sitten vaan istuis ja olis läsnä ja kuuntelis, mutta välillä antais sinne niinku lisäkysymyksiä tai auttais sitä, joka siellä sitä tukea tarvis enemmän ja jonka mielikuvitus ei ehkä yhdy siihen samaan kun jonkun toisen. (H6)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätös kohdan tarkoituksena on tuoda esiin tutkimuksessa saatuja tuloksia ja verrata niitä teoriassa käsittelemiini asioihin. Opinnäytetyöni päätarkoituksena on selvittää, mitä lasten sosiaaliset taidot ovat ja minkälaisia toimintatapoja ja menetelmiä päiväkodit käyttävät tukeakseen lapsia kyseisissä taidoissa. Opinnäytetyössäni tein 6 haastattelua ja haastattelut olivat teemahaastatteluja. Olin luonut haastattelukysymykset eri teemojen mukaisesti, joihin sitten lisäsin tarkentavia kysymyksiä, jos johonkin asiaan tarvitsin vielä lisää materiaalia.

7.1 Lasten sosiaaliset taidot ja niiden ilmeneminen

Tutkimuksestani selviää, että sosiaaliset taidot ja niiden ilmeneminen ovat moninaisia. Tutkimuksesta ilmenee, että sosiaalisten taitojen muoto on muuttunut, halutaan yksilöllisempää toimintaa eikä enää korosteta niin sanottua me-henkeä, joka on ennen ollut tärkeässä roolissa meidän maassamme. Yhteiskunnan mennessä yksilöllisempään suuntaan myös lapset oppivat elämään yksilökeskeisessä Suomessa ja tämä vaikuttaa myös lasten sosiaalisiin taitoihin siten, että lasten on ehkä hankalampaa ratkaista ristiriitoja ja ongelmatilanteita, kun niiden ratkaisemista ei välttämättä ole kotona vielä opittu.

Lasten sosiaaliset taidot nähtiin tutkimuksessa lähinnä vuorovaikutuksena toisten lasten ja aikuisten kanssa. Korostettiin myös, että aikuisten välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys, sillä lapsi oppii paljon asioita mallin kautta. Lasten välinen vuorovaikutus on yksi päiväkodin tärkeimmistä asioista. Lapsi oppii toimimaan vertaistensa kanssa, joka helpottaa häntä myöhemmissä elämänvaiheissa. Vuorovaikutukseen pääseminen kuitenkin vaatii paljon lapselta. Onnistunut vuorovaikutus vaatii kuuntelutaitoa sekä havainnointitaitoa. Kuten jo aiemmin toin esille aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys ja aikuinen on vastuussa vuorovaikutuksen syntymisestä. (Luttinen 2006, 13-14). Kuten tutkimuksessanikin selvisi aikuisen roolilla ja aikuisen luomalla vuorovaikutuksella on suuri merkitys lasten sosiaalisten taitojen kehittymisen ja tukemisen kannalta. Omassa tutkimuksessani nousi myös esiin, että sosiaaliset taidot ovat osa käytöstapoja ja yhteiskunnan

tuoma muutos on tuonut päiväkodissa ilmi, että käytöstapoja täytyy harjoitella joka-päiväisessä arjessa, vaikka käytöstapojen koettiin ennen tulevan kotoa. Päivähoidon rooli myös käytöstapojen opettajana ja niiden tukijana on kasvanut yhteiskunnan tilanteen takia.yy

Sosiaalisia taitoja on määritelty erilaisessa kirjallisuudessa ja tutkimuksissa hyvin eri tavoin, mutta samat asiat ovat kuitenkin nousseet esille esimerkiksi Liisa Keltikangas-Järvisen mukaan (2010, 5) sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa, että selviää erilaisista sosiaalisista tilanteista, jotka voivat olla lapselle uusia tai hankalia.

Neitolan (2011, 29) väitöskirjassa sosiaaliset taidot määritellään toimintoina, joita lapsi tarvitsee pystyäkseen kanssakäymiseen sekä vuorovaikutukseen lasten ja aikuisten kanssa. Lisäksi lapsi tarvitsee sosiaalisia taitoja yhteistoimintaan eli niin sanottuun ryhmätoimintaan, jotta hän voi olla yksi ryhmän jäsenistä. Edellä mainittu määrittely nousi tutkimuksessani erittäin selvästi esille. Jokaisessa haastattelussa tuli jollain tavoin ilmi, että sosiaaliset taidot ovat sitä, kuinka lapsi toimii toisten lasten ja toisten aikuisten seurassa. Tutkimuksessa asiaa tietenkin mietittiin konkreettisempien asioiden kautta, kuten kuinka lapsi pääsee leikkiin ja toimintaan mukaan ja pääseekö hän osalliseksi ryhmään vai tarvitseeko paljon kasvattajan apua, jotta löytää ystäviä ja vertaisiaan.

Omassa tutkimuksessa oli tarkoituksena myös miettiä, millaisissa tilanteissa lapsen sosiaaliset taidot nousevat esille ja millaisiin asioihin esimerkiksi päiväkodissa on hyötyä hyvistä sosiaalisista taidoista. Haastatteluista nousi ilmi ja esiin, että lapset tarvitsevat tänä päivänä paljon apua ja tukea erilaisten ongelmien ja ristiriitailanteiden selvittämiseen. Haastatteluista selvisi, että aikuisen rooli myös siinä, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään, on erityisen tärkeää jos lapsi ei esimerkiksi pääse omien sosiaalisten taitojensa avulla leikkiin muiden lasten kanssa. Luttisen (2006, 23.) mukaan sellaiset lapset, jotka ovat sosiaalisilta taidoiltaan heikompia ja hauraampia eivät helposti pääse mukaan yhteistoiminnalliseen leikkiin, koska valmiudet siihen ovat vielä heikot. Lisäksi lapset joiden taidot ovat heikommat eivät usein kykene mielikuvitusleikkeihin vaan leikkivät mielellään yksinään. Tutkimuk-

sessani ilmeni paljon tällaisia lapsia ja kaikki haastateltavat kertoivat, että sosiaalisten taitojen vahvistaminen onkin tärkeää juuri siksi, että lapset tunsivat olevansa osallisia omassa päiväkotiryhmässään.

Lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen ei vaikuta ainoastaan päiväkotiympäristö, vaikka haastattelussa nousikin esille, että yksilökeskeisessä yhteiskunnassa yhä enenevässä määrin annetaan kasvatustuuta päiväkodille. Näin sen ei kuitenkaan saisi olla, sillä lapset pääasiassa vastuussa olevat henkilöt ovat lapsen vanhemmat. Sosiaalinen kehittyminen on elinikäinen prosessi, joka alkaa jo lapsen syntyessä. Päiväkotiympäristö on kuitenkin hyvä paikka tukemaan lapsia sen kehittämisessä. Sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavat aina monet eri tekijät kuten temperamentti, sukupuoli sekä kotoa opittu tapa. (Kajander & Velthuis 2012, 10). Kahdessa haastattelussa nousi erityisesti esille se, että kotoa opittu tapa on tärkeää. Päiväkodissa ei pystytä kuitenkaan vaikuttamaan lapsen sosiaaliseen kehitykseen kuin hoitopäivän ajan ja enemmän aikaa lapsi kuitenkin viettää kotonaan, vanhempiensa kanssa.

7.2 Miten päiväkodit tukevat lapsia sosiaalisten taitojen osalta?

Tekemästäni tutkimuksesta käy selvästi ilmi se, miten haastateltavat kokivat olevansa eniten lasta hänen sosiaalisissa taidoissaan. Leikki nousi ylivoimaisena asiana esiin kaikista haastatteluista. Pienempien lasten kohdalla kuitenkin leikin nähtiin olevan erilaista kuin isompien lasten kohdalla. Leikille annettiin haastatteluissa suuri merkitys ja entisestään halutaan korostaa leikin merkitystä. Nähtiin myös, että aikuisen eli kasvattajan rooli leikeissä on tärkeä ja sitä haluttaisiin vielä lisää molempiin päiväkotiympäristöihin.

Myös muista tutkimuksista käy ilmi, että leikki liittyy olennaiseen osana sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Leikin avulla myös lasten havainnointi nimenomaan sosiaalisten taitojen osalta on helpompaa. Leikistä käy ilmi, kuka leikkii kenen kanssa, osataanko asioita mieltä yhdessä vai onko leikissä yksi vahva persoona, joka päättää kuinka leikitään. Leikin kautta voidaan myös havainnoida lasten välisiä vuorovaikutus- ja valtasuhteita. Tutkimuksestani nousi esiin, että jossain ryhmissä on

lapsia, joiden kanssa kaikki voisivat leikkiä heidän hyvien leikkitaitojensa ja vuoro-vaikutustaitojensa vuoksi. Neitolan väitöskirjassa (2012, 43.) tuotiin ilmi, että mitä monimuotoisempia leikit ovat, sitä vähemmän lapsella on sosiaalisella puolella ongelmia ja haasteita lisäksi se, että kuinka paljon ja usein lapsi on leikeissä mukana vaikuttaa siihen minkälaisen aseman hän saa ryhmässään. Lisäksi yhteistoiminnallisten leikkien nähtiin edistävän lapsen hyväksytyksi tulemista, kun taas riidat leikeissä vaikutti hyväksymiseen negatiivisella tavalla. Omassa teoriaosuudessa toin myös ilmi sitä, kuinka tärkeää ovat vertaissuhteet jo päiväkotikäisillä lapsilla. (Repo 2015, 122.) Tämä kyseinen tutkimus tukee sitä näkökulmaa erittäin paljon.

Päiväkodit tukevat lapsia myös monin erilaisin tavoin. Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot liittyvät olennaisesti toisiinsa. Täytyy osata sietää erilaisia tunnetiloja ja esimerkiksi harmituksen tunteesta pitää päästä jossain kohtaa eteenpäin, että päivä voi päiväkodissa vielä jatkua. Erilaiset tunnepuoleen liittyvät materiaalit ja toimintatavat tuotiin esille omassa tutkimuksessani. Niiden nähtiin liittyvän sosiaalisen käytöksen ja sosiaalisiin taitoihin hyvinkin olennaisena osana. Tunnetaidot ovatkin osa sosiaalisia taitoja. Lapset joilla on heikot sosiaaliset taidot, ovat valitettavasti yksinäisempiä lapsia ryhmässä ja jäävät usein leikkien ulkopuolelle. (Kajander & Velthem 2012, 18). Samassa tutkimuksessa tuotiin esille, että lapsuusajan yksinäisyydellä on kauas kantoiset vaikutukset yksilön elämässä. Onkin tärkeää, että kasvattajat puuttuvat siihen, jos joku lapsi jää ulkopuolelle ryhmästä.

Lapsia voidaan kuitenkin tukea ja auttaa erilaisilla sosiaalisten taitojen harjoituksilla ja tunnetaitojen harjoituksella. Jo tunteiden nimeäminen ja läpi käyminen lasten kanssa on todella tärkeässä roolissa.

Tunnemuksu materiaali nousi esiin haastatteluissa ja sitä on käytetty myös Kajanderin ja Velthemmin tutkimuksessa hyödyksi. Tutkimuksessa pyrittiin nimenomaan kehittämään lasten tunnetaitoja eri menetelmin. Tunnemuksu -materiaali on suunnattu esikouluikäisille ja alakouluikäisille lapsille, mutta sitä voidaan käyttää myös päiväkodeissa soveltamalla materiaalia. Tunnemuksun tarkoituksena on harjoitella erilaisia tunteita niiden nimeämistä ja tunnistamista itsessään. Tarkoituksena on myös, että lapset oppivat ilmaisemaan tunteitaan ja hyväksymään tunteitaan ja nimenomaan myös niitä negatiivisia tunteitaan. Kyseisen materiaalin menetelminä on

käytetty muun muassa leikkejä, satuja, kuvallisen ilmaisun toimintoja sekä yhteistointia muiden lasten kanssa, jossa usein ristiriitatilanteissa syntyy negatiivisiakin tunteita. Tunnemuksu materiaalissa myös vanhempien rooli on suuri, joten se tukee kasvatuskumppanuutta ja yhteistyötä päiväkodin ja vanhempien välillä. (Kajander & Velthem 2012, 21). Haastatteluissani nousikin esiin, että vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on avainasemassa, sillä heiltä usein saa tietoa lapsesta ja tämän avulla pystyy löytämään oikeat tavat toimia juuri kyseisen lapsen kanssa.

8 POHDINTA

Oman opinnäytteen tekeminen on ollut erittäin värikästä. Matkaan on mahtunut turhautumista ja innostusta sekä kaikkia tunnetiloja siltä väliltä. Opinnäytetyöni avulla olen saanut paljon uutta teoretietoa oman tulevan ammattini taustalle ja lisäksi olen oppinut paljon itsestäni. Päätäväisyyteni ja itsehillintäni on kasvanut huomattavasti, sillä opinnäytteeni parissa olen työskennellyt yksin. Tietenkin olen saanut myös paljon uutta tietoa pienimuotoisen tutkimuksen tekemisestä, mutta myös sen kirjallisesta tuottamisesta tieteellisin keinoin.

Opinnäytetyöni päätin tehdä yksin, sillä näin se sopivaksi vaihtoehdoksi itselleni. Tällä tavoin pystyin itse organisoimaan ja suunnittelemaan omat menoni. Tietenkin hankalina päivinä, jolloin tuntui, ettei tekstiä synny olisi ollut helpompaa, kun vieressä olisi ollut joku, jonka ajatukset juuri sillä hetkellä toimisi paremmin. Oma opinnäytetyöprosessini alkoi keväällä 2016, jolloin loin suunnitelman opinnäytteestäni kuitenkin virallisesti työn teoriaosuus on kirjoitettu syyslukukaudella 2016. Olen kuitenkin tehnyt jatkuvasti ajatustyötä oman opinnäytetyöni suhteen ja koinkin itselleni hyväksi keinoksi kirjoittaa työtä hieman joustavammalla aikataululla. Tämä on antanut opinnäytteeseeni uusia ajatuksia ja näkökulmia.

Tutkimussuunnitelmani piti melko hyvin paikkaansa. Ainoastaan opinnäytetyön valmistumisaika venyi muutamalla kuukaudella muiden opintojen vuoksi. Olin kuitenkin alusta asti päättänyt, että toteutan tutkimuksen haastattelemalla ja laadullisilla menetelmillä. Näin, että määrällinen tutkimustapa ei tuota haluamaani tietoa ja tieto on hieman suppeaa omaan aihepiiriini liittyen. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat kuitenkin muotoutuneet opinnäytetyön prosessin aikana ja niitä on viimeistely vielä viime metreillä.

Sosionomin ammattikorkeakouluopintoihin liittyy koko opintojen ajan olennaisesti sosiaalialan kompetenssit. Kompetensseja on kuusi: sosionomin eettinen osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, sekä johtamisosaaminen. Opinnäytetyöprosessiin liittyy olennaisesti kaksi kompetenssia, joista ensimmäinen on eettinen osaaminen. Tutkimusta tehdessä täytyi ajatella eettisesti haastateltavia. Aineistot oli hävitettävä ja yksilöitä täytyi kunnioittaa ja

arvostaa. Omassa tutkimuksessani ei kuitenkaan ollut kysymyksessä kovin arka-luontoiset asiat, mutta tärkeintä tutkimuksessa on, että haastateltavien henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa. Toinen kompetenssi, joka on liittynyt olennaisesti opinnäytteen parissa työskentelyyn, oli tutkimuksellinen kehittämisosaaminen. Opinnäytteessä tehdään tutkimus aiheesta ja itselleni tutkimuksellisuus ja tutkimuksen tekeminen olivat ihan uusia asioita. Tämän vuoksi kyseinen kompetenssiosaamiseni on kehittynyt erityisesti opinnäytetyötäni tehdessäni.

Koen onnistuneeni omassa opinnäytetyössäni hyvin. Olen tehnyt valtavasti töitä työni eteen ja saanut työn valmiiksi erilaisista haasteista huolimatta. Nyt kun tutkimus on valmis, mielestäni tärkeää miettiä, mitä tekisin toisin, jos sellainen mahdollisuus jossain elämänvaiheessa eteen avautuu. Ajattelen, että laajemman näkökulman lasten sosiaalisiin taitoihin voisin saada havainnoimalla lapsia ihan arkipäiväisissä asioissa, jossa lapsen sosiaaliset taidot usein tulevat esille. Tämä antaisi näkökulmaa myös konkreettisesti eikä ainoastaan haastattelujen tasolta niin kuin tämän hetkisessä tutkimuksessa.

Jatkotutkimuksen kyseisestä aiheesta voisi tehdä. Jatkotutkimuksessa kyseisiä löytämiäni menetelmiä voisi kokeilla lasten kanssa tietyn aikaa ja arvioida tapahtuuko lasten sosiaalisissa taidoissa muutosta mihinkään suuntaan. Kyseisen tutkimuksen täytyisi kuitenkin olla kestoiltaan pidempi, jotta tutkimuksesta voisi saada faktatietoa.

Toivon kuitenkin, että jo tekemästäni opinnäytetyöstäni hyötyisivät muutkin kuin ainoastaan minä itse. Ajattelen, että työstäni hyötyy kasvatusalan ammattilaiset. He voisivat kokeilla löytämiäni menetelmiä arjessa niiden lasten kanssa, joilla on sosiaalisissa taidoissa jotain pulmia. Toivon myös, että työstäni on hyötyä sosiaalialan eri osaajille, jotka miettivät päivähoiton merkitystä niin yksilötason kuin yhteiskuntatasonkin kannalta.

Oman työni pohjalta yllätyin itse siitä, kuinka paljon erilaisia toimintoja päiväkodissa on, jotka tukevat lapsen sosiaalisia suhteita. Lisäksi itselleni heräsi ajatus, että suomalainen varhaiskasvatus on laadukasta. Lisäksi päiväkodin tärkeän tehtävän merkitys korostui itselleni, päiväkodin ja varhaiskasvatuksen on tarkoitus antaa valmiudet kouluun ja vähentää lasten välistä eriarvoisuutta sekä tasoittaa yksilöiden välisiä eroja.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2014. Pienryhmätoiminta ja lasten yksilölliset tarpeet päiväkodissa. [Verkkojulkaisu]. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. [Viitattu: 16.10.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405218975>
- A 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta.
- Ginsberg, R. 2008. Teaching social skills to young children. [Verkkosivu] [Viitattu 29.1.2017]. Saatavana: http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=525
- Helsingin diakoniaopisto. Ei päiväystä. Sanasto. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.11.2016]. Saatavana: <https://www.hdo.fi/sanasto/item/397>
- Hermanson, E. 2012. Lapsilähtöinen kasvatusta ja curling-vanhemmuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.11.2016] Saatavana: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00301
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. 15. uud. painos. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2007. 13. uud. painos. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Helenius, A & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hujala, E & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Jyväskylän kaupunki. 2016. Yksilöllinen tuki varhaiskasvatuksessa. [Verkkosivu]. [Viitattu: 4.10.2016]. Saatavana: <http://www.jyvaskyla.fi/paivahoito/erityispaivahoito?textversion=1>
- Jyväskylän kristillinen opisto. Ei päiväystä. Vaihtoehtopedagogiikan juuret. [Verkkosivu] [Viitattu 7.11.2016]. Saatavana: <https://peda.net/jko/opiskelijat/ap2/an/verkkokurssit/verkkokurssit/v/pjykp/vj/vj>
- Jyväskylän yliopisto. Ei päiväystä. Teemoittelu.[Verkkosivu][Viitattu 10.1.2017] Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa?: Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Vantaa: Pedatieto
- Kaarinan Kaupunki. 2015. Pienryhmätoiminta. [Verkkosivu]. [Viitattu 4.10.2016]. Saatavana: https://www.kaarina.fi/paivakodit/kesamaen_paivakoti/fi_FI/pienryhma-toiminta/

- Kajander, S. & Velthem, K. 2012. Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen sosiodraamaan perustuvassa lasten toiminnallisessa pienryhmässä. Opettajankoulutuslaitos Jyväskylä. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ. Julkaisematon.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut!: Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen: kuvauskohteenä päiväkoti. Helsinki: Wsoy.
- Kauppila, R. 2000. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: Wsoy.
- Keltikangas-Järvinen L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Wsoy.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, S. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e94f0b59764c9f300765929ae86cc292/1477642905/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf>
- Kirveslahti, K., Siven, T., Vahala, M., & Vihunen, R. 2015. Kasvun aika. Helsinki: Sanoma Pro.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kokkinen, A. & Maltari-Ventelä, L. 2009. Hoito- ja huolenpitotyön sanasto. Helsinki: Kirjapaja
- Kunnat. 2016. Jarkko Lahtinen. Varhaiskasvatukseen liittyvän lainsäädännön uudistaminen. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 28.1.2017]. Saatavana: <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/lph-hallinto/vakalain-uudistaminen/Sivut/default.aspx>
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki.
- L 580/2015 Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta.
- L. 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- Lapsen oikeuksien sopimus. 1991. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. Unicef. [Verkkosivu]. Saatavana: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettya/>
- Lappeenrannan kaupunki. Ei päivystä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja VEO. Pedanet. [Verkkosivu] [Viitattu 21.1.2017] Saatavana: <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/paivakodit/lappeen-p%C3%A4iv%C3%A4koti/vuosisuunnitelma/kolmiportainen-tuki/ve/riitta-paakki/vev/>

- Lastentarhanopettajaliitto. Ei päiväystä. Toimiva integraatio päiväkodin arjessa. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 3.10.2016]. Saatavana: <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet>
- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken: lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. [Verkkajulkaisu] [Viitattu: 24.10.2016]. Saatavana: <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/sophi/51-75/SoPhi55.pdf>
- Luttinen, H. 2006. Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa? Opettajankoulutuslaitos Jyväskylä. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ. Julkaisematon.
- Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen: vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutukset. Kasvatustieteiden laitos. Turun Yliopisto. Väitöskirja.
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.
- Partanen, H. 2015. Sosiaaliset ja tunnetaidot. [Video]. [Viitattu 29.1.2017]. Saatavana: <https://www.youtube.com/watch?v=ZNM4ITxdFs>
- Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell.
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 30.12.2016]. Saatavana: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. [Verkkajulkaisu]. Varhaiskasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos: Jyväskylän yliopisto. [Viitattu:5.10.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201305111593>
- Seinäjoen Kaupunki. 2012. Meirän vasu. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaiskasvatus/julkaisutjaohjelmat/6FZbqKGtp/Meiran_vasu.pdf
- Seinäjoen kaupunki. Ei päiväystä. Varhaiskasvatuspalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.11.2016]. Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/varhaiskasvatuspalvelut.html>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.11.2016] Saatavana: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>

Tampereen teknillinen yliopisto. Ei päiväystä. Tutkimusmenetelmät [Verkkosivu]. [Viitattu 11.1.2017]. Saatavana: <https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2007. 2.painos. Helsinki: Stakes

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. [Verkojulkaisu] [Viitattu 7.11.2016] Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf#OPH_Varhaiskasvatussuunnitelma_SUOMI_sisus_16_10_14.indd%3A.42235%3A342

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S., & Kurvinen, A. 2008. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki:Wsoy

LIITTEET

Liite 1. Haastattelulomake

Haastattelulomake

Ikä?

Työkokemus varhaiskasvatusalalta?

Koulutus?

Avainkysymys: Mitä tarkoittavat lasten sosiaaliset taidot päiväkodissa ja kuinka taidot ovat muuttuneet?

Lasten sosiaaliset taidot päiväkodissa

- Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa päiväkotikäisellä lapsella sosiaaliset taidot?
- Minkälaisia muutoksia sinun mielestäni päiväkotikäisten lasten sosiaalisissa taidoissa on tapahtunut viime vuosina?
- Ovatko taidot heikentyneet, parantuneet, onko yksilöiden väliset erot kasvaneet?

Avainkysymys: Kuinka lasten sosiaalisten taitojen ilmeneminen näkyy päiväkodissa?

Miten sosiaaliset taidot tulevat esille päiväkodin arjessa

- Miten lasten sosiaaliset taidot näkyvät päiväkodissa lapsen erilaisissa tilanteissa? esim. suhteet toisiin lapsiin ja henkilökuntaan?
- Minkälaisia tuen tarpeita lapsilla on sosiaalisten taitojen suhteen?
- Mihin lapset tarvitsevat päiväkodissa sosiaalisia taitoja?
- Mitä sosiaaliset taidot merkitsevät päiväkodissa lapselle ja lapsiryhmässä toimimiselle?
- Miten eroavaisuudet lasten sosiaalisissa taidoissa näkyvät päiväkodin arjessa?
- Minkälaisia haasteita voi olla sosiaalisten taitojen kehittämisessä, mistä se saattaa johtua?
- Miten huomioidaan lapsen sosiaalinen tilanne ja sosiaaliset taidot nykypäiväkodissa?

Avainkysymys: Kuinka päiväkodissa tuetaan lasta hänen sosiaalisissa taidoissaan?

Sosiaalisten taitojen kehittäminen osana varhaiskasvatusta

- Minkälaisia tavoitteita lasten sosiaalisten taitojen kehittämiseksi asetetaan?
- Miten vaihtelevat lapsen tarpeiden mukaan?
- Minkälaisia tavoitteita on eri ikävaiheissa?
- Minkälaisia tavoitteita asetetaan, jos lapsella on erityisiä haasteita sosiaalisissa taidoissa?
- Osallistuvatko lapset itse tai heidän vanhempansa tavoitteiden asettamiseen?
- Onko tavoitteissa tapahtunut muutosta vuosien varrella?
- Minkälaisia menetelmiä sosiaalisten taitojen kehittämisessä käytetään?

- Minkälaisia toimintatapoja on?
- Miten lapsen sosiaalisia taitoja tuetaan päiväkodissa?
- Miten päiväkodissa huomioidaan lasten sosiaalisten taitojen puute tai heikkous päiväkodissa?
- Minkälaisia menetelmiä käytetään?
- Miten ryhmäkoko vaikuttaa lapsen sosiaalisiin taitoihin?
- Kuinka pedagogiikalla pystytään vaikuttamaan lapsen sosiaalisiin taitoihin?

Avainkysymys: Miten lasten sosiaalisia taitoja kehitetään päiväkodissa?

Kehittäminen

- Miten sosiaalisia taitoja voisi tukea enemmän ja paremmin?
- Minkälaiset keinot voisivat kehittää lapsen sosiaalisia taitoja entisestään?
- Onko päiväkodissa riittävästi resursseja (aikaa, osaamista) sosiaalisten taitojen kehittämiseen